

นโยบายสิ่งแวดล้อมในยุครัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน

ปธาน สุวรรณมงคล

สาขาวิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ร่วมกับ
สถาบันนโยบายศึกษา

นโยบายสิ่งแวดล้อมในยุครัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน

ประธาน สุวรรณมงคล

เอกสารวิชาการหมายเลข 001
พฤศจิกายน 2536

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ร่วมกับ
สถาบันนโยบายศึกษา

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เขียน

นายปธาน สุวรรณมงคล จบการศึกษารัฐศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม) สาขาวิชาการปกครอง และรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารรัฐกิจ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และจบการศึกษารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และเป็นผู้อำนวยการโครงการวิทยาลัยการเมืองของมหาวิทยาลัยดังกล่าวด้วย

คำนำ

ในปัจจุบัน ประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงของการปรับตัวเพื่อสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมโลก ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในช่วงแห่งการปรับเปลี่ยนนี้ ย่อมเกิดปัญหานั้นประการขึ้น นอกเหนือไปจากปัญหาพื้นฐานด้านต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่แล้ว รัฐสภาในฐานะผู้ใช้อำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ จึงควรมีส่วนช่วยเกื้อหนุนฝ่ายบริหารในการชี้ประเด็นปัญหา และเสนอแนะนโยบายด้วยความฉับไวและทันการณ์ ในการนี้จำเป็นต้องมีข้อมูลและข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและสมบูรณ์ เพื่อเสริมให้กระบวนการพิจารณากำหนดนโยบายมีประสิทธิภาพ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และโครงการสำนักวิจัยและวิเคราะห์งบประมาณฝ่ายนิติบัญญัติ ในสังกัดสถาบันนโยบายศึกษา มีความเห็นร่วมกันที่จะจัดทำเอกสารวิชาการเผยแพร่แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้ข้อมูลและนำเสนอบทวิเคราะห์ปัญหาและนโยบายต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาจัดสรรงบประมาณ และกระบวนการนิติบัญญัติ ในการนี้ โครงการสำนักวิจัยและวิเคราะห์งบประมาณฝ่ายนิติบัญญัติจะเป็นผู้อำนวยการให้มีการจัดทำคลังข้อมูลและการเขียนบทวิเคราะห์ โดยที่สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้จัดพิมพ์และเผยแพร่เอกสารวิชาการที่จัดทำขึ้น

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และสถาบันนโยบายศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารวิชาการที่จัดทำขึ้นนี้จะ เป็นประโยชน์ ทั้งต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสาธารณชนโดยทั่วไป

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ร่วมกับ
สถาบันนโยบายศึกษา

สารบัญ

1. ความนำ	1
2. สถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมก่อนรัฐบาลอานันท์ (1)	2
3. นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐบาลอานันท์	7
4. การแปลงนโยบายสิ่งแวดล้อมไปสู่การปฏิบัติ : มิติทางการบริหาร	8
5. การแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ : มิติทางงบประมาณ	19
6. การแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ : มิติทางกฎหมาย	21
7. นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐบาลอานันท์กับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ของประเทศไทย	22
ภาคผนวก	23

นโยบายสิ่งแวดล้อมในยุครัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน

1. ความนำ

1. การยึดอำนาจรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ โดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รชช.) เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 นับเป็นอุบัติเหตุทางการเมืองที่โคจรกลับมาสู่ระบบการเมืองไทยอีกครั้งในรอบ 60 ปีแห่งระบอบประชาธิปไตย

2. อุบัติเหตุดังกล่าวทำให้นายอานันท์ ปันยารชุน อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ประธาน-คณะที่ปรึกษาราชการฝ่ายบริหาร สมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ถูกเชิญจากรชช.ให้เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 และกลับเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 19 อีกครั้ง หลังจากที่มีรัฐบาลพลเอกสุจินดา คราประยูร ผู้มีบทบาทสำคัญในคณะ รชช. ได้ประสบกับวิกฤติการณ์ทางการเมืองจนต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในช่วงเวลาที่ห่างกันเพียงหนึ่งเดือนเศษ ๆ เท่านั้น

3. รัฐบาลอานันท์ (1) ได้เข้ามาบริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม 2534 ถึงวันที่ 22 มีนาคม 2535 และรัฐบาลอานันท์ (2) เข้าบริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 10 มิถุนายน 2535 ถึงวันที่ 28 กันยายน 2535 รวมเป็นเวลา 1 ปี 4 เดือนเศษ และเนื่องจากช่วงเวลาการบริหารงานของรัฐบาลอานันท์ (2) เป็นช่วงเวลาสั้นเพียง 3 เดือนเศษ และเป็นการเข้ามาเพื่อดำเนินภารกิจสำคัญ คือการจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้น การศึกษานี้จึงให้ความสำคัญกับการบริหารงานของรัฐบาลอานันท์ (1) เป็นด้านหลัก

4. ในช่วงของการบริหารงานของรัฐบาลอานันท์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ค่อนข้างสั้น แต่ก็ได้มีการดำเนินการในหลาย ๆ ด้านที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและผลต่อเนื่องทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ดังจะเห็นได้ว่า มีการออกกฎหมายในสมัยรัฐบาลอานันท์ 1 ถึง 807 ฉบับ มีการประชุมคณะรัฐมนตรีรวม 53 ครั้ง มีเรื่องเข้าประชุม 3,614 เรื่อง เป็นเรื่องเพื่อทราบ 2,926 เรื่อง และเรื่องเพื่อพิจารณา 688 เรื่อง¹

5. ข้อที่น่าสังเกตก็คือ ในการประชุมคณะรัฐมนตรีเกือบทุกครั้งจะมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมเข้าสู่ที่ประชุมทั้งที่เป็นวาระเพื่อทราบและเพื่อพิจารณา อาจกล่าวได้ว่ามีจำนวนมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับการประชุมคณะรัฐมนตรีของรัฐบาลในรอบทศวรรษที่ผ่านมาในระยะเวลาที่เท่ากัน

6. ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาวิเคราะห์ว่า นโยบายของรัฐบาลอานันท์ทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ได้แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2534 มีความครอบคลุมประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นมานาน้อยแค่ไหนและได้มีการแปลงไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมเพียงใด โดยพิจารณาจากมติคณะรัฐมนตรี กฎหมายที่ออกโดยรัฐบาลอานันท์ และการจัดสรรงบประมาณ ทั้งนี้โดยจะได้วิเคราะห์ถึงผลการดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าวต่อการป้องกันแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยในอนาคตด้วย

---

¹ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี งานของรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน (กรุงเทพฯ : สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2535) หน้า 34

2. สถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมก่อนรัฐบาลอานันท์ (1)

7. นับย้อนหลังไปในอดีตเมื่อ 20 ปีมาแล้ว ความตื่นตัวเรื่องสิ่งแวดล้อมเริ่มมีขึ้นหลังจากที่ประเทศไทยได้เร่งรัดพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาฯ มาเกือบทศวรรษ เมื่อปรากฏว่าความเสียหายที่มีต่อสิ่งแวดล้อมอันเนื่องจากสาเหตุสำคัญประการหนึ่งคือ นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่เพียงด้านเดียว โดยมิได้คำนึงถึงความสมดุลของสิ่งแวดล้อม ได้ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น กรณีการนำเสียของแม่น้ำแม่กลองอันเป็นผลมาจากการปล่อยน้ำเสียของโรงงานอุตสาหกรรมน้ำตาล การลดลงของจำนวนพื้นที่ป่า ฯลฯ

8. จากสภาพการณ์ดังกล่าวทำให้มีการเคลื่อนไหวเรียกร้องจากกลุ่มนักศึกษาในสถาบันการศึกษา องค์กรเอกชนทางด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ให้รัฐบาลสนใจปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น จนทำให้รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ต้องบรรจุเรื่องนี้ไว้ในนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎรเมื่อปี พ.ศ. 2512 ว่า “...ส่วนด้านการป่าไม้เพื่อให้งดบังเกิดความสมดุลตามธรรมชาติ จะรักษาป่าไม้ไว้ อนุรักษ์ดินและน้ำในบริเวณพื้นที่อันเป็นต้นน้ำลำธาร และแหล่งซับน้ำให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์... กับทั้งจะให้มีการปลูกบำรุงป่าเพิ่มขึ้น” ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่มีการบรรจุเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมไว้ในนโยบายของรัฐบาล

9. ในปี พ.ศ. 2514 รัฐบาลจอมพลถนอม ได้แต่งตั้งคณะกรรมการทางด้านสิ่งแวดล้อมขึ้น ได้แก่คณะกรรมการสภาวะสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และคณะกรรมการบริหารของคณะกรรมการสภาวะสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2516 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ” และ “คณะกรรมการบริหารสิ่งแวดล้อม” ตามลำดับ ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายควบคุมความสกปรกของสิ่งแวดล้อมในประเทศ และจัดทำหน้าที่ร่างนโยบายแผนแม่บทเสนอต่อคณะกรรมการสภาวะสิ่งแวดล้อมแห่งชาติตามลำดับ

10. อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอมจะมีทั้งนโยบายและองค์กรกลางระดับชาติด้านสิ่งแวดล้อมขึ้นก็ตาม แต่ก็ดูเหมือนว่านโยบายดังกล่าวมิได้มีการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง เพราะอัตราการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ยังคงมีสูงอย่างต่อเนื่อง และการปฏิบัติงานขององค์กรกลางด้านสิ่งแวดล้อมไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ก็เนื่องจากเหตุผลสำคัญ 3 ประการคือ²

ประการแรก การตั้งคณะกรรมการดังกล่าวแม้เป็นการตั้งตามมติคณะรัฐมนตรีก็จริง แต่อำนาจหน้าที่ที่แท้จริงยังคงอยู่กับหน่วยงานปฏิบัติที่มีกฎหมายรองรับเป็นการเฉพาะ ทำให้การดำเนินงานของคณะกรรมการไม่บังเกิดผลในทางปฏิบัติจริงจัง

ประการที่สอง การแต่งตั้งกรรมการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในบางครั้งเป็นในลักษณะของ “การปกป้องผลประโยชน์หน่วยงาน” มากกว่าคำนึงถึงหลักเหตุผล เป็นเหตุให้บทบาทของคณะกรรมการทางด้านนโยบาย การประสานงานลดน้อยลง

ประการที่สาม รัฐยังขาดองค์กรกลางถาวรที่ทำหน้าที่รับผิดชอบด้านนโยบายการวิเคราะห์ทางเลือกเพื่อการตัดสินใจ องค์กรในรูปคณะกรรมการที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นมักจะไม่ค่อยมีผลเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลทำให้เกิดช่องว่างทางการบริหารขึ้น

²ปราน สุวรรณมงคล การวิเคราะห์รูปแบบการบริหารและการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย กรกฎาคม 2535. หน้า 20.

11. นอกจากปัญหาดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังปรากฏว่า ระบบการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐเป็นไปโดยขาดเอกภาพ เพราะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีอยู่หลากหลาย กระจัดกระจายจนรัฐบาลจอมพลถนอมต้องตั้ง *คณะอนุกรรมการประสานงานการบริหารของส่วนราชการทำหน้าที่ใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม* ในคณะที่ปรึกษาระเบียบบริหารของนายกรัฐมนตรีเพื่อทำหน้าที่พิจารณาทิศทางประสานงานของส่วนราชการที่ทำหน้าที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การป้องกันและกำจัดภาวะแวดล้อมเป็นพิษ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ³

12. ในช่วงปลายรัฐบาลจอมพลถนอม สมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนที่มีบทบาทสำคัญทางด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในขณะนั้น ได้เรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการแก้ไขปัญหาสีเขียวอย่างจริงจัง โดยเสนอให้ตั้งหน่วยงานของรัฐระดับสูงเพื่อรับผิดชอบปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยรวม และให้มีการนำแนวคิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมมาใช้ในโครงการพัฒนาด้วย

13. เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ทำให้รัฐบาลจอมพลถนอมต้องสิ้นสุดลงโดยที่ปัญหาสิ่งแวดล้อมยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง แต่จากรูปธรรมของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น เช่น กรณีปัญหาน้ำเน่าเสียในลำน้ำแม่กลองทุกปี การบุกกรรเขตเขาสูง จังหวัดราชบุรี อันเป็นแหล่งที่มีโบราณสถานที่มีคุณค่าทางศิลปกรรม และบริเวณพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารถูกบุกรุกทำลายไปจำนวนมาก เป็นเหตุผลให้รัฐบาลต่อมาคือ รัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ นำเอาเรื่องสิ่งแวดล้อมบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 หมวด 5 แนวนโยบายแห่งรัฐถึง 4 มาตรา ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่มีการบัญญัติเรื่องสิ่งแวดล้อมในกฎหมายรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ

14. ในช่วงเวลาของการบริหารงานของรัฐบาลนายสัญญา ได้วางรากฐานสำคัญของการบริหารและการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยไว้หลายประการที่สำคัญคือ การออก *พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2518* อันเป็นกฎหมายแม่บทของการบริหารและการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยที่ใช้มาจนถึงก่อนรัฐบาลอานันท์ และผลจากกฎหมายนี้ทำให้มีองค์กรกลางถาวรด้านสิ่งแวดล้อมขึ้น ได้แก่ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

15. นับแต่รัฐบาลนายสัญญาเป็นต้นมา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้เป็นประเด็นที่ทุกรัฐบาลได้ให้ความสำคัญบรรจุไว้ในนโยบายที่แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร ในขณะเดียวกัน แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ต่อเนื่องถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ก็ได้หยิบยกปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งของแผนพัฒนาฯ ที่รัฐจะต้องให้ความสนใจอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพราะจนถึงขณะนี้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในหลาย ๆ เรื่องที่สะสมหมักหมมนับสิบปี ได้กำลังเข้าสู่จุดวิกฤติแล้ว เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำมลพิษทางน้ำ อากาศ ฯลฯ

16. กล่าวในภาพรวมของปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยจนถึงก่อนรัฐบาลอานันท์ สรุปได้ 4 ประเด็นปัญหาหลัก ได้แก่ *ปัญหาความเสื่อมโทรมย่อยหรือของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม และปัญหาการบริหารและการจัดการสิ่งแวดล้อมของรัฐ*

³ เพิ่งอ้าง หน้า 21

17. **ปัญหาความเสื่อมโทรมร่อยหรอของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ** เป็นประเด็นปัญหาหลักที่สำคัญ และก่อให้เกิดผลกระทบติดตามมาในวงกว้าง อาทิเช่น

- ปัญหาการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ จากที่เคยมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ถึงร้อยละ 53.33 ของพื้นที่ทั้งประเทศในปี พ.ศ. 2504 ลดมาเหลือเพียงร้อยละ 28 ในปี พ.ศ. 2531 (ภาคผนวกที่ 1) การลดลงอย่างรวดเร็วนั้นนอกจากจะเป็นผลจากการเพิ่มของจำนวนประชากรแล้ว ยังเนื่องจากการขยายพื้นที่เพาะปลูกพืชทางเกษตรอย่างมากในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-4 การลักลอบตัดไม้ และการบริหารการจัดการป่าไม้ที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งในแง่ของนโยบายป่าไม้ของรัฐ⁴ กฎหมายที่ล้าสมัยและขีดความสามารถที่จำกัดของหน่วยงานของรัฐ

- ปัญหาการสูญเสียหน้าดินที่อุดมสมบูรณ์เนื่องจากการชะล้างพังทลายของดินเพราะขาดพื้นที่ปกคลุมและการบุกรุกเข้าไปทำประโยชน์ในที่ดินในบริเวณที่มีความลาดชันสูง ปัจจุบันประเทศไทยได้สูญเสียหน้าดินในระดับปานกลางถึงระดับรุนแรงแล้วประมาณ 107.6 ล้านไร่ ในขณะที่เดียวกับพื้นที่ที่เหมาะสมกับการทำการเกษตรกรรมกำลังลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ อันเป็นผลจากการขยายตัวของชุมชนและการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมโดยขาดการวางผังการใช้ที่ดินที่เป็นระบบไว้ล่วงหน้า

- ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค เป็นปัญหาที่มีแนวโน้มที่จะถึงขั้นวิกฤติในอนาคต หากรัฐไม่มีนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่เหมาะสม และแผนแม่บทที่จะเชื่อมประสานระหว่างอุปสงค์และอุปทานของการใช้น้ำทั้งในระยะสั้น ระยะยาว ในอดีตการใช้น้ำของทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนเป็นไปโดยฟุ่มเฟือย มุ่งคำนึงถึงการให้ประโยชน์เป็นด้านหลัก จนทำให้มีหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบด้านนี้ถึงกว่า 20 หน่วยงานกระจายอยู่ในหลายกระทรวง

- ปัญหาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งทะเล ขณะนี้จากรายงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบทางด้านการประมง พื้นที่ป่าชายเลน ปะการัง ชายหาด ต่างชี้ให้เห็นว่า ทรัพยากรชายฝั่งทะเลได้ถูกใช้ประโยชน์ไปอย่างมากจนเกินขีดความสามารถของธรรมชาติที่จะปรับให้เกิดภาวะสมดุลได้ ปริมาณการจับปลาบริเวณชายฝั่งทะเลประเทศไทยได้ลดลงไปอย่างมาก เพราะการใช้อุปกรณ์การประมงที่ไม่เหมาะสม การขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้งเข้าไปในบริเวณพื้นที่ป่าชายเลนจนทำลายสภาพนิเวศน์ของพื้นที่ป่าบริเวณดังกล่าว อันเป็นแหล่งอาหาร แหล่งที่อยู่ของสัตว์น้ำ เช่นเดียวกับแนวปะการังที่สวยงามบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันตกก็ถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก จากผู้ประกอบการการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวที่ขาดความสำนึกในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

18. **ปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ** เป็นปัญหาที่รัฐจะต้องให้ความสำคัญมากขึ้นและดำเนินการอย่างระมัดระวัง รอบคอบ เพราะขณะนี้ทรัพยากรธรรมชาติที่เคยมีอยู่อย่างมากในอดีตมีปริมาณที่จำกัดลง ในขณะที่จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น และสภาพทางเศรษฐกิจที่มีอัตราการเติบโตที่สูงก่อให้เกิดอุปสงค์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าอุปทานที่มีอยู่ ประกอบกับความตื่นตัวขององค์กรเอกชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำให้ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติปรากฏเด่นชัดมากขึ้นและพัฒนาไปสู่การเป็นประเด็นทางการเมืองระดับชาติ ดังเช่นกรณีการเสนอโครงการสร้างเขื่อนน้ำ

⁴ดูรายละเอียดใน ฉลาดชาย รมิตานนท์ *ป่าไม้สัมพันธ์กับการพัฒนาชนบท* (กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์ 2528)

ใจของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ที่ถูกต้องด้านจากกลุ่มองค์กรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและกลุ่มประชาชนในท้องถิ่น จนกระทั่งทำให้รัฐบาลที่ผ่าน ๆ มาไม่อาจตัดสินใจใด ๆ ได้ และต้องเลื่อนออกไปไม่มีกำหนด การสร้างเขื่อนปากมูลก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่ก่อให้เกิดความแตกแยกระหว่างประชาชนในพื้นที่ที่มีทั้งกลุ่มสนับสนุนและกลุ่มคัดค้านการสร้างเขื่อนนี้ การร้องเรียนและการเดินขบวนประท้วงของกลุ่มเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากการทำนาเกลือในบริเวณจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง กรณีเหล่านี้นับวันจะเพิ่มมากขึ้นจนอาจนำไปสู่การเผชิญหน้าระหว่างภาครัฐ-ภาคประชาชน ภาคเอกชน-ภาคประชาชน และภาครัฐ-ภาคเอกชน-ภาคประชาชนได้ เพราะในแต่ละประเด็นความขัดแย้งจะมีทั้งกลุ่มผู้ได้ประโยชน์และกลุ่มผู้เสียประโยชน์

19. **ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม** ปัญหาดังกล่าวมีผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของคนในสังคม มลพิษทางน้ำดูจะปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น จากกรณีของแม่น้ำเจ้าพระยาอันเป็นแม่น้ำสายหลักสายหนึ่งของประเทศที่กำลังอยู่ในภาวะเน่าเสียอยู่ในขณะนี้ เพราะน้ำเสียจากชุมชนและโรงงานต่าง ๆ ตลอดแนวลำน้ำสายนี้ต่างไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา หรือปัญหาการเน่าเสียของลำน้ำพองอันเนื่องจากการปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมกระดาษ โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ จนทำให้สัตว์น้ำตลอดลำน้ำพองต้องตายไปเป็นจำนวนมากและคาดว่าจะต้องใช้เวลาเกือบสิบปีกว่าจะฟื้นกลับสู่สภาพเดิม ปัญหาดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะรุนแรงและขยายตัวไปมากขึ้นตามการขยายตัวของชุมชนและภาวะเศรษฐกิจ ทั้ง ๆ ที่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้กว่า 10 หน่วยงาน และมีกฎหมายควบคุมมลพิษทางน้ำประมาณ 18 ฉบับบังคับใช้ ซึ่งจำนวนหนึ่งเป็นกฎหมายที่บังคับใช้มาหลายสิบปีแล้ว นอกจากนี้แล้วมลพิษทางอากาศและเสียง และสารพิษก็กำลังเป็นปัญหาต่อสุขภาพของคนในสังคมอยู่ในขณะนี้

20. **ปัญหาการบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของรัฐ** ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นขณะนี้ นอกจากจะมีสาเหตุตามธรรมชาติแล้ว สาเหตุสำคัญยังมาจากนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐและการบริหารจัดการจัดการของรัฐทางด้านสิ่งแวดล้อมอีกด้วย กล่าวให้ชัดเจนก็คือ ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา รัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยอาศัยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนา ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกใช้ประโยชน์ลงไปอย่างมากจนเกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ ในขณะที่การบริหารงานของรัฐโดยรวมก็ปรับเปลี่ยนในจังหวะที่ช้ากว่าการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นทุกขณะ ด้วยเหตุนี้กลไกการบริหารงานของรัฐที่มีอยู่ทั้งในด้านการจัดองค์กร กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมาย จึงอยู่ในสภาวะที่หลากหลายกระจัดกระจาย ล้าสมัย และขาดการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพ กรณีตัวอย่างที่เห็นชัดเจนก็คือ การมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรดินและการใช้ที่ดินถึง 17 ฉบับ (ดูภาคผนวกที่ 3) รวมทั้งมีกฎหมายที่ใช้กว่าหลายทศวรรษแล้ว เช่น พรบ. คลองประปา พ.ศ. 2456 พรบ. รักษาความสะอาดเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503 (ดูภาคผนวกที่ 3)

21. นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึง พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2518 อันเป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งแม้ว่าจะมีการแก้ไขแล้ว 2 ครั้ง แต่ก็ยังมีจุดอ่อนอยู่หลายประการ ที่สำคัญคือ ไม่เปิดช่องทางให้ภาคเอกชน-ประชาชนได้มีบทบาทร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ขาดมาตรการที่ชัดเจน เป็นระบบในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษ รวมทั้งยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการกระจายอำนาจในท้องถิ่นให้มีบทบาทในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม

22. ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับระบบการบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของรัฐก็คือ องค์กรกลางด้านสิ่งแวดล้อมยังมีขีดจำกัดในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ อันเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านโครงสร้างการบริหารงาน กล่าวคือ องค์ประกอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติยังไม่เหมาะสม เพราะในขณะที่รัฐบาลถือว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาสำคัญของรัฐบาล แต่กฎหมายยังกำหนดให้ประธานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเป็นรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย ซึ่งทำให้การสนับสนุนทางการเมือง (political support) ไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร เป็นเหตุให้เกิดปัญหาการยอมรับจากหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องและการร่วมมือในการปฏิบัติงานจากหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะหน่วยงานปฏิบัติที่มีกฎหมายรองรับเป็นการเฉพาะอยู่แล้ว ในขณะที่เดียวกับที่สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติก็เป็นหน่วยงานระดับกรม สังกัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการพลังงาน โดยแต่เดิมสำนักงานฯ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี แต่ถูกโอนมาสังกัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ เมื่อมีการจัดตั้งกระทรวงนี้เมื่อปี พ.ศ. 2523 ทำให้บทบาทของสำนักงานฯ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจหลักด้านนโยบายและการประสานงานระดับชาติถูกกระทบกระเทือน เพราะโดยลักษณะของหน่วยงานเช่นนี้จำเป็นต้องอยู่ใกล้ชิดศูนย์อำนาจทางการเมือง คือ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี เช่นเดียวกับสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ⁵

สาเหตุ ปัญหา และผลกระทบของสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

⁵ดูรายละเอียดใน ปธาน สุวรรณมงคล การปรับปรุงโครงสร้างสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พฤษภาคม 2534

23. จากการดำเนินงานของรัฐบาลในช่วงกว่าสองทศวรรษที่ผ่านมาและสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่า แม้ว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมจะเริ่มได้รับความสำคัญจากรัฐบาลมากขึ้นหลังจากที่ได้เร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นสำคัญมาเกือบทศวรรษก็ตาม แต่ก็เห็นได้ว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กำลังเป็นอยู่ในขณะนี้ได้ขยายขอบเขตออกไปมากขึ้น และมีระดับความรุนแรงเพิ่มขึ้นด้วยอย่างน่าวิตก

3. นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน

24. หลังจากที่รัฐบาลอานันท์ เข้าบริหารประเทศเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2534 ได้ประมาณ 1 เดือน ก็ได้แถลงนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2534 โดยในส่วนของนโยบายทางด้านสิ่งแวดล้อมมีดังนี้

- อนุรักษ์และป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติทั้งในด้านป่าไม้ ที่ดิน แหล่งน้ำ และทรัพยากรอื่น ๆ โดยเสริมสร้างขีดความสามารถของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนให้ชุมชนมีบทบาทโดยตรงในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

- ปรับปรุงกฎหมายให้หน่วยงานของรัฐมีอำนาจหน้าที่อย่างแท้จริงที่จะกำกับดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งประชาสัมพันธ์รณรงค์ให้ประชาชนตื่นตัว มีความรับผิดชอบและมีบทบาทสำคัญในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิต ตลอดจนเพิ่มบทบาทของภาคเอกชนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมกับรัฐ

- พัฒนาระบบการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยจัดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบอย่างครบวงจร ทั้งในด้านการวิจัยและการกำหนดมาตรฐานสิ่งแวดล้อม และด้านกำกับให้มีการปฏิบัติตามมาตรฐานอย่างจริงจัง ดำเนินการจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิต โดยกำหนดให้ผู้มีส่วนทำลายสิ่งแวดล้อมต้องร่วมรับภาระในการจัดตั้งกองทุนดังกล่าว

- เร่งรัดแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะปัญหามลภาวะในด้านน้ำ อากาศ เสียง การกำจัดสิ่งปฏิกูลและกากของเสียจากชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม และสถานประกอบธุรกิจต่าง ๆ ในกรณีสำคัญและจำเป็น รัฐจะเป็นผู้ดำเนินการแก้ไขปัญหามลภาวะของโรงงานอุตสาหกรรม โดยให้โรงงานที่มีส่วนทำลายสิ่งแวดล้อมต้องรับผิดชอบทางการเงินในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

- ป้องกันอันตรายจากสารพิษและวัตถุอันตราย โดยปรับปรุงระบบการควบคุมตั้งแต่การขนส่ง การเก็บรักษา การใช้และการกำจัดรวมทั้งเร่งรัดให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดและรณรงค์ให้ชุมชนและองค์กรเอกชนมีบทบาทร่วมในการควบคุม

25. ทั้งนี้ นายอานันท์ ปันยารชุน ได้ยื่นต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติว่า รัฐบาลกำหนดนโยบายเฉพาะในสิ่งที่เห็นว่าเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องรีบดำเนินการ เพื่อให้เกิดรากฐานที่ดีในอนาคตและขจัดปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศและการบริการประชาชนให้หมดสิ้นไป

26. จากนโยบายของรัฐบาล และระยะเวลาที่จำกัดในการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ทำให้เห็นได้ว่า รัฐบาลได้วางน้ำหนักของนโยบายสิ่งแวดล้อมไปที่ประเด็นสำคัญ 4 ประเด็นคือ

ประเด็นที่ 1 เน้นการอนุรักษ์และป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

ประเด็นที่ 2 เน้นการแก้ไขปัญหาภาวะด้านน้ำ อากาศ เสียง ชยะ และสารพิษ วัตถุ

อันตราย

ประเด็นที่ 3 เน้นการพัฒนาขีดความสามารถของหน่วยงานภาครัฐในการบริหารราชการ
จัดการสิ่งแวดล้อม ทั้งในแง่ของการจัดองค์การและกฎหมาย

ประเด็นที่ 4 เน้นการมีบทบาทของภาคเอกชน-ภาคประชาชน ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม
และนำหลัก “ความรับผิดชอบของผู้ก่อให้เกิดมลภาวะ” มาใช้ โดยการจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อมขึ้น

27. จากประเด็นของนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐบาลอานันท์ เมื่อพิจารณาโดยรวมกับสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ก่อนรัฐบาลอานันท์แล้ว นับว่ามีความครอบคลุมเป็นส่วนใหญ่ แต่ส่วนหนึ่งที่ขาดหายไปที่นับว่ามีความสำคัญอยู่มากนั่นก็คือ *การบังคับใช้กฎหมาย* ดังได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมอยู่มาก ดังนั้น ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ขยายตัวและมีความรุนแรงมากขึ้นอยู่ในขณะนี้ มีกรณีจำนวนมากที่การป้องกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่ได้ผลจริงจัง เพราะมีปัญหาการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายแต่ละเรื่องที่รับผิดชอบอยู่ มิใช่เพราะไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น หากเราได้วิเคราะห์กันอย่างจริงจังแล้วจะพบว่า หน่วยงานของรัฐมักจะเสนอให้มีกฎหมายใหม่ ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาหรือปรับเปลี่ยนให้สูงขึ้น ทั้ง ๆ ที่สิ่งที่เห็นก็คือ การมีกฎหมายใหม่ก็ดี หรือการเพิ่มโทษตามกฎหมายให้สูงขึ้นก็ดี มิได้ช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้นตามที่คาดหวัง เพราะกฎหมายเป็นเพียงลายลักษณ์อักษรแต่สิ่งที่จะทำให้บังเกิดผลตามที่กฎหมายบัญญัติก็อยู่ที่ *การบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ* เป็นสิ่งสำคัญด้วย

28. การที่รัฐบาลอานันท์จะเลยจุดดังกล่าวข้างต้น แต่ไปให้ความสำคัญกับการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมมาหลายสิบฉบับ ก็อาจจะทำให้กฎหมายเหล่านี้ไม่ได้ถูกนำไปบังคับใช้ให้เกิดประสิทธิผลอย่างจริงจัง และไม่อาจแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ตามที่มุ่งหวัง

4. การแปลงนโยบายสิ่งแวดล้อมไปสู่การปฏิบัติ : มิติทางการบริหาร

29. จากนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมที่รัฐบาลอานันท์แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ก็ได้มีการแปลงไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในหลาย ๆ ด้าน ในส่วนของมติคณะรัฐมนตรี ซึ่งได้มีการวินิจฉัยเรื่องสำคัญทางด้านสิ่งแวดล้อมในเกือบทุกการประชุมคณะรัฐมนตรีในสมัยรัฐบาลอานันท์ เมื่อพิจารณาจากเรื่อง que เข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรีในสิ่งที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแล้ว สามารถแยกออกตามประเด็นของนโยบายสิ่งแวดล้อมได้ดังนี้ (ดูตารางที่ 1)

ตารางที่ 1
การประชุมคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม

นโยบายรัฐบาล	วาระการประชุม	เพื่อทราบ	เพื่อพิจารณา	รวม
1.	อนุรักษ์และป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ	3	50	53
2.	ปรับปรุงกฎหมายให้หน่วยงานของรัฐมีอำนาจหน้าที่อย่างแท้จริง	-	17	17
3.	พัฒนาระบบบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ	1	3	4
4.	เร่งรัดแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพประชาชนโดยเฉพาะปัญหามลภาวะ	11	9	20
5.	ป้องกันอันตรายจากสารพิษและวัตถุอันตราย	2	2	4
	รวม	17	81	98

30. จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า เรื่องทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เข้าสู่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการอนุรักษ์และป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพิจารณาอนุมัติร่างพระราชกฤษฎีกาตั้งอุทยานแห่งชาติ (15 ฉบับ) และตั้งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า (8 ฉบับ) รองลงมาได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการเร่งรัดแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพประชาชน โดยเฉพาะปัญหามลภาวะ นโยบายการปรับปรุงกฎหมายให้หน่วยงานของรัฐมีอำนาจหน้าที่อย่างแท้จริง นโยบายการพัฒนาาระบบการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ และนโยบายป้องกันอันตรายจากสารพิษและวัตถุอันตราย ตามลำดับ

31. เมื่อพิจารณาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีในแต่ละด้านของนโยบายสิ่งแวดล้อมจะปรากฏว่า ในส่วนของนโยบายการอนุรักษ์และป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ นั้น นอกจากจะเป็นการพิจารณาให้ความเห็นชอบพระราชกฤษฎีกาตั้งอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแล้ว ยังได้มีการพิจารณาเรื่องสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องเชิงนโยบาย แผนและมาตรการ และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า อาทิเช่น นโยบายการพิจารณาอนุญาตระเบิดและย้อยหินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ นโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ แผนแม่บทโครงการจัดที่ทำกินให้กับราษฎรผู้ยากไร้ในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (คจท.) แผนการป้องกัน อนุรักษ์ และพัฒนาป่าอนุรักษ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แผนปฏิบัติการการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมชายฝั่งทะเลจังหวัดภูเก็ต บริเวณหาดป่าตอง กระรน กะตะ พ.ศ. 2535-2539 การจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ มาตรการเร่งด่วนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลด้านป่าชายเลนและปะการัง การแก้ไขปัญหามันเนื่องจากการดำเนินงานตามโครงการ

จัดที่ดินให้กับราษฎรผู้ยากไร้ในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ (ดูภาคผนวกที่ 5)

32. การพัฒนาการท่องเที่ยวอุตสาหกรรมแห่งชาติเขาใหญ่เป็นเรื่องหนึ่งที่คณะรัฐบาลอานันท์ได้นำมาพิจารณาในเชิงนโยบาย กล่าวคือ ในปัจจุบันสภาพสิ่งแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เสื่อมโทรมลงอย่างมาก เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวจำนวนมากและบนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีบ้านพักประเภทให้เช่าค้างคืนสำหรับนักท่องเที่ยว ทั้งของกรมป่าไม้และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ตลอดจนบ้านพักของพนักงานเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ อยู่บนเขาใหญ่เป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดปัญหาที่กระทบสิ่งแวดล้อมอย่างมาก ได้แก่ ปัญหาการใช้ที่ดิน ซึ่งตามหลักการจัดการอุทยานแห่งชาติ ไม่สมควรมีสิ่งก่อสร้างใด ๆ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติเดิมหรือกรณีจำเป็นก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด แต่โดยข้อเท็จจริงได้มีสิ่งปลูกสร้างหลายอย่างที่ขัดหลักการดังกล่าว คือ สนามกอล์ฟ โรงแรมเขาใหญ่ อาคารของหน่วยงานต่าง ๆ อันเป็นการรบกวนการดำรงชีวิตของสัตว์ป่า ปัญหาน้ำเสีย ขยะ มลพิษทางเสียง ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่อาศัยบนเขาใหญ่ได้นำสัตว์เลี้ยงมาเลี้ยงมากมายทำให้มีการแพร่กระจายของโรคระบาดจากสัตว์เลี้ยงไปสู่สัตว์ป่า

33. จากสภาพความเสื่อมโทรมของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อันเนื่องจากสาเหตุดังกล่าวทำให้รัฐบาลอานันท์มีมติให้เร่งฟื้นฟูสภาพอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ตลอดจนสัตว์ป่าอย่างจริงจังเพื่อเป็นแบบอย่างสำหรับอุทยานแห่งชาติแห่งอื่น ๆ โดยได้มีมติเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2534 ดังนี้

1. ไม่ให้มีบ้านพักค้างคืนทั้งประเภทให้เช่าและบ้านพักอาศัย ทั้งของส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจบนเขาใหญ่
2. บ้านพักอาศัยของพนักงาน ข้าราชการ ลูกจ้างของส่วนราชการ ให้ส่วนราชการเจ้าของบ้านพักจัดทำแผนงานและโครงการเพื่อโยกย้ายลงมาปลูกสร้างอยู่ในบริเวณเชิงเขาทั้งหมดโดยด่วน โดยให้สำนักงานประมาณสนับสนุนงบประมาณดำเนินการตามความจำเป็นและเหมาะสม
3. ให้หน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจ จัดให้มีอาคารสถานที่ทำการบนเขาใหญ่ได้ โดยให้จำกัด เฉพาะเท่าที่จำเป็นอย่างแท้จริง เช่น เกี่ยวกับความมั่นคง การป้องกันและอนุรักษ์ป่าและสัตว์ป่า
4. ให้เลิกกิจการสนามกอล์ฟในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
5. ให้กรมป่าไม้สำรวจจำนวนอาคาร สถานที่ทำการ ทั้งของหน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจที่มีอยู่บนเขาใหญ่ในปัจจุบัน โดยให้แจ้งคณะรัฐมนตรีทราบภายใน 2 สัปดาห์ รวมทั้งเป็นแกนกลางประสานงานกับส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ ในการจัดทำแผนงานโครงการตามข้อ 2
6. ให้กระทรวงเกษตรฯ ดำเนินการรื้อถอน โยกย้ายสถานที่ทำการทั้งของหน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ให้ออกจากพื้นที่ดังกล่าวให้เสร็จก่อนสิ้นสุดรัฐบาลชุดนี้

34. มติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวนับเป็นการแปลงนโยบายรัฐบาลที่มุ่งจะอนุรักษ์และป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่มีความเป็นรูปธรรม โดยเริ่มจากการปรับปรุงการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐก่อน สภาพปัญหาดังกล่าวได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาช้านานในหลาย ๆ พื้นที่ของอุทยานแห่งชาติไม่เฉพาะแต่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ โดยทั้งจากหน่วยงานของรัฐเองที่ได้ดำเนินการจนกลายเป็นเรื่องของกิจการของหน่วยงานมากกว่าจะคำนึงถึงผลกระทบโดยรวมต่อสภาพธรรมชาติของอุทยาน และการปล่อยปละละเลยของหน่วยงาน

ผู้รับผิดชอบจนทำให้เกิดการบุกรุกสร้างสถานที่พัก วีลอร์ท และการทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติ ดังนั้น มติคณะรัฐมนตรีในเรื่องนี้หากมีการปฏิบัติตามอย่างจริงจังจะช่วยชะลอการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและชีวิตสัตว์ป่าลงได้ทางหนึ่ง

35. มติคณะรัฐมนตรีอีกเรื่องหนึ่งที่จะนำมาพิจารณาในที่นี้ก็คือ โครงการจัดที่ทำกินให้กับราษฎรผู้ยากไร้ในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (คจก.) อันเป็นโครงการที่สืบต่อเนื่องจากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) ได้เสนอให้ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้ทราบแผนแม่บทของโครงการ คจก. ระยะสั้น (พ.ศ. 2534-2538)

36. หลักการสำคัญของโครงการ คจก. คือ มุ่งให้ราษฎรที่ไม่มีที่ดินทำกินและอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติได้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและมีที่ดินทำกินของตนเอง โครงการ คจก. จึงมีคำขวัญว่า “รัฐได้ป่า ประชาได้ที่ทำกิน” โดยในการดำเนินการจะมีการอพยพราษฎรออกจากพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ซึ่งประกอบด้วยวนอุทยานแห่งชาติ เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าและบริเวณต้นน้ำลำธาร ประกอบด้วยพื้นที่ทั้งหมด 14.8 ล้านไร่

37. โครงการ คจก. ได้รับจัดสรรงบประมาณปี 2534 จำนวน 271 ล้านบาทเศษ จากที่เสนอขอทั้งสิ้น 2,738 ล้านบาทเศษ และ กอ.รมน. ได้เสนอแผนแม่บทโครงการ คจก. ให้รัฐบาลอานันท์ ได้พิจารณาโดยเสนอให้มีการดำเนินการครอบคลุมพื้นที่ทุกภาคของประเทศ และกำหนดให้เป็นนโยบายของชาติ โดยจัดทำเป็นโครงการตั้งแต่ปี 2534-2538 ผูกพันงบประมาณในวงเงิน 26,816 ล้านบาทเศษ

38. โครงการ คจก. นี้แม้จะเกิดมาก่อนเหตุการณ์ รสช. เพียง 1 เดือนเศษ แต่ก็มีการเสนอให้ดำเนินการอย่างจริงจังในรัฐบาลอานันท์ ซึ่งภายใต้สภาพแวดล้อมทางการเมืองนี้ รัฐบาลอานันท์ได้ให้ความเห็นชอบในหลักการให้ใช้แผนแม่บทโครงการ คจก. เป็นแนวทางดำเนินการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้สมบูรณ์ก่อน

39. แต่เมื่อโครงการ คจก. ดำเนินการไปได้ระยะหนึ่งก็ได้เกิดปัญหาข้อขัดแย้งอย่างรุนแรงกับประชาชนที่ต้องถูกอพยพออกจากพื้นที่ จนในที่สุดรัฐบาลอานันท์ (2) ซึ่งปลอดจากภาวะกดดันจาก รสช. แล้วก็ได้มีมติแก้ไขปัญหานั้นเนื่องจากโครงการ คจก. โดยพิจารณาว่าเป็นโครงการที่ดี แต่การปฏิบัติงานได้เกิดปัญหาข้อขัดแย้งขึ้น จึงมีมติเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2535 ให้

- (1) ยกเลิกเป้าหมายการดำเนินการตามโครงการ คจก. ที่คณะรัฐมนตรีเคยมีมติอนุมัติไว้แล้ว
- (2) ยับยั้งการดำเนินการในพื้นที่ที่ยังไม่ได้ดำเนินงานไว้ก่อน
- (3) ส่วนโครงการใดที่เริ่มดำเนินการแล้ว แต่ยังไม่มีการอพยพประชาชน ก็ให้ยับยั้งการอพยพไว้ก่อน

ไว้ก่อน

นอกจากนี้ ยังได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งพิจารณาบททวนหลักการ วิธีการปฏิบัติงาน การจัดองค์การของโครงการ

40. โครงการ คจก. จึงเป็นกรณีตัวอย่างในอีกมิติหนึ่งที่มีแม้จะมีหลักการสำคัญที่ดีในการมุ่งอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไม่ให้เกิดการบุกรุกทำลาย แต่วิธีการปฏิบัติของหน่วยงานที่รับผิดชอบที่ละเลยเรื่องของจิตวิทยามวลชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ทำให้การดำเนินการดังกล่าวที่จะสนองนโยบายในการป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติล้มเหลว

41. นโยบายด้านการปรับปรุงกฎหมายให้หน่วยงานของรัฐมีอำนาจหน้าที่อย่างแท้จริงที่จะกำกับดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายและเพิ่มบทบาทของภาคเอกชนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมกับรัฐฯ นั้น

ได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของเสนอแก้ไขกฎหมายหลายฉบับ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้พิจารณาให้ความเห็นชอบก่อนส่งต่อไปยังสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (กรณีร่าง พรบ.) หรือประกาศให้เป็นกฎหมาย (กรณี พรฎ. หรือ ประกาศกระทรวง) ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ร่าง พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ... (แก้ไข พรบ. เดิมปี พ.ศ. 2518) ร่าง พรบ. แร่ พ.ศ... (การแก้ไขปัญหาการทำนาเกลือในภาคอีสาน) ร่าง พรบ. สวนป่า พ.ศ... ร่าง พรฎ. กำหนดให้ผู้ประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งมาจตุระเบียนและขออนุญาต นอกจากการเสนอแก้ไขปรับปรุงกฎหมายแล้ว คณะรัฐบาลยังได้มีการพิจารณาโครงการส่งเสริมบทบาทภาคเอกชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอีกด้วยคือ โครงการปกป้องป่าไม้เมืองไทยเพื่อเร่งรัดฟื้นฟูดินน้ำลำธาร (รฟต.)

42. การพิจารณาปรับปรุงแก้ไข พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2518 กล่าวได้ว่า เป็นผลงานด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญชิ้นหนึ่งของรัฐบาลอานันท์ เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายแม่บททางด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยที่มีใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 และมีการแก้ไขปรับปรุง 2 ครั้งในปี พ.ศ. 2521 และปี พ.ศ. 2522 หลังจากนั้นก็ใช้มาอีกกว่า 10 ปี ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวนี้นี้ กฎหมายฉบับดังกล่าวนี้ไม่อาจจะป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากมีข้อจำกัดทางกฎหมายหลายประการดังกล่าวแล้วในข้อที่ 21 และ 22 ประเด็นสำคัญที่มีการแก้ไขปรับปรุงใหม่คือ

(1) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยการกำหนดชัดเจนทั้งสิทธิหน้าที่ของประชาชน เช่น สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมจากหน่วยงานของรัฐ การได้รับชดเชยค่าเสียหายหรือค่าทดแทนจากรัฐเมื่อมีการแพร่กระจายของมลพิษจากโครงการใด ๆ ที่ริเริ่มสนับสนุนหรือดำเนินการโดยรัฐ นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้เอกชนมีบทบาทในด้านนี้มากขึ้น โดยการให้องค์กรเอกชนที่เข้าไปช่วยปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมมีสิทธิขอเงินอุดหนุนจากรัฐในการดำเนินกิจกรรม

(2) ปรับระบบการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามหลักการที่ถูกต้อง

(3) กำหนดมาตรการควบคุมมลพิษด้วยการจัดให้มีระบบการบำบัดอากาศเสียและการบำบัดน้ำเสีย ระบบการกำจัดของเสีย และเครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับมลพิษ และให้มีคณะกรรมการควบคุมมลพิษ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ เป็นประธาน ทำหน้าที่เสนอมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด และกำหนดวิธีการควบคุมไว้ในกฎหมายฉบับนี้

(4) จัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อม โดยให้ผู้ที่ก่อให้เกิดมลพิษไม่ว่าจะเป็นทางน้ำ ทางอากาศ ทางเสียงหรือมลพิษอื่น ๆ มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการชดเชยมลพิษดังกล่าว พร้อมทั้งมีบทกำหนดโทษ

43. นอกจากการปรับปรุงกฎหมายแม่บทด้านสิ่งแวดล้อมดังกล่าวแล้ว รัฐบาลอานันท์ยังได้เห็นชอบให้มีการเสนอแก้ไขกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ร่างกฎหมายสำคัญได้แก่ ร่าง พรบ. แร่ เพื่อแก้ไขปัญหาการทำนาเกลือที่แพร่ระบาดอยู่ในภาคอีสาน ซึ่งมีการทำมานานแล้ว เนื่องจากพื้นที่ของภาคอีสานร้อยละ 30 เป็นพื้นที่ที่มีดินและน้ำเค็ม ประกอบกับความต้องการเกลือเพื่อใช้ในกิจการอุตสาหกรรมมีเพิ่มขึ้นมาก โดยจะใช้วิธีการสูบน้ำเกลือได้ดินมาตากแห้ง เป็นเหตุให้น้ำเกลือจำนวนหนึ่งไหลลงสู่แม่น้ำลำคลองทำให้เกิดความเค็มแพร่กระจายไปกว้างขวาง และเกิดแผ่นดินทรุดตัวลงเนื่องจากการสูบน้ำเกลือได้ดินออกเป็นจำนวนมาก คณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบหลักการของร่างกฎหมายที่มุ่งวางมาตรการให้

ดำเนินการถูกต้องและป้องกันมิให้ผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อม และต่อเกษตรกรที่ทำนาบริเวณใกล้เคียง สาระสำคัญของร่าง พรบ. แร่ ที่มีการแก้ไขคือ

(1) เพิ่มเติมนิยามคำว่า “น้ำเกลือใต้ดิน” และคำว่า “ชุดเจาะน้ำเกลือใต้ดิน” เพื่อให้มีความหมายแยกต่างหากจากการทำเหมืองแร่เกลือหินซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการทำเหมืองปกติ

(2) ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมมีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับขั้นตอนการให้ได้มาซึ่งน้ำเกลือใต้ดิน

(3) กำหนดเงื่อนไขในการอนุญาตให้มีการชุดเจาะน้ำเกลือใต้ดินและการให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปตรวจสอบการชุดเจาะน้ำเกลือใต้ดิน

44. นอกจากการปรับปรุงกฎหมายต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว บทบาทของภาคเอกชนยังได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลอันทำให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2535 อนุมัติหลักการโครงการปกป้องป่าไม้เมืองไทยเพื่อเร่งฟื้นฟูต้นน้ำลำธาร (รฟต.) พ.ศ. 2535-2539 ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเร่งรัดในการป้องกันและแก้ไขปัญหาพื้นที่ต้นน้ำลำธารของแม่น้ำปิง วัง ยม น่าน โดยส่งเสริมให้มีการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับภาคเอกชน อันได้แก่ สำนักงานรัฐมนตรี กองทัพบก กระทรวงมหาดไทย กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และสถาบันนโยบายศึกษา สมาคมสังคมนักวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย อันเป็นโครงการตัวอย่างอีกโครงการหนึ่งที่ภาคเอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน

45. ในส่วนของนโยบายการพัฒนากระบวนบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นั้น ประเด็นสำคัญที่คณะรัฐมนตรีพิจารณาและมีมติก็คือ

(1) การปรับปรุง พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดองค์ประกอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติใหม่ ให้นายกรัฐมนตรีเป็นประธานแทนการให้รองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานตามที่ พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2518 กำหนดไว้ นอกจากนี้ ยังกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมเข้ามาเป็นกรรมการในคณะกรรมการชุดนี้แทนปลัดกระทรวงตามกฎหมายเดิม ทำให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติใหม่นี้ทำหน้าที่คล้าย ๆ กับคณะรัฐมนตรีด้านสิ่งแวดล้อม (ดูตารางที่ 2 เปรียบเทียบองค์ประกอบคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติชุดเดิมและชุดใหม่)

(2) ให้มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น โดยการกำหนดให้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการ ทั้งในระดับส่วนกลางและระดับจังหวัด ตลอดจนให้มีการเสนอขอจัดสรรงบประมาณหรือเงินกองทุนเพื่อปฏิบัติตามแผนดังกล่าว

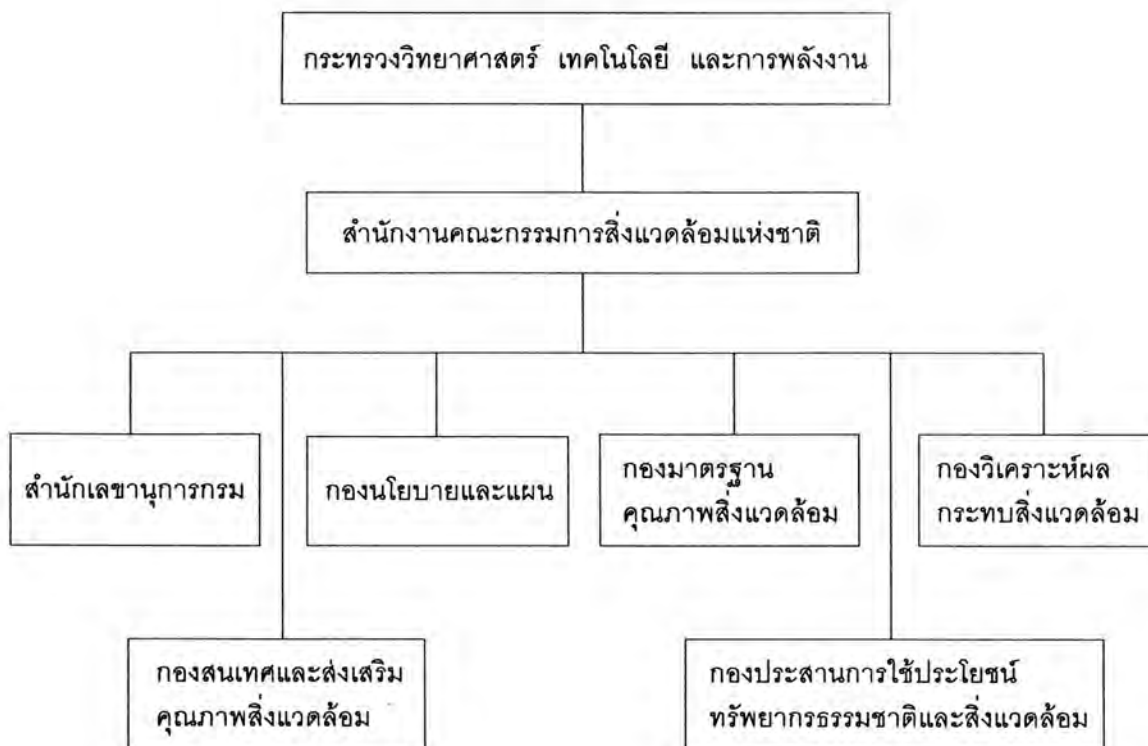
(3) ปรับปรุงองค์กรกลางด้านสิ่งแวดล้อมใหม่โดยให้ยุบสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติและจัดตั้งหน่วยงานระดับกรมขึ้นมาใหม่ 3 กรม ได้แก่ กรมควบคุมมลพิษ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สอดคล้องกับ พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งจะทำให้มีหน่วยงานรับผิดชอบทั้งในด้านการวิจัย กำหนดมาตรฐานสิ่งแวดล้อม และกำกับให้มีการปฏิบัติตามมาตรฐานอย่างครบวงจร (ดูแผนภูมิที่ 1)

ตารางที่ 2

เปรียบเทียบองค์ประกอบคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติตาม
พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2518 และ พ.ศ. 2535

องค์ประกอบคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ตาม พรบ.ฯ ปี 2518	องค์ประกอบคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ตาม พรบ.ฯ ปี 2535
1. รองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นประธาน	1. นายกรัฐมนตรี เป็นประธาน
2. ปลัดกระทรวงกลาโหม เป็นกรรมการ	2. รองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นรองประธานคนที่ 1
3. ปลัดกระทรวงเกษตรฯ เป็นกรรมการ	3. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ เป็นรองประธานคนที่ 2
4. ปลัดกระทรวงคมนาคม เป็นกรรมการ	4. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นกรรมการ
5. ปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นกรรมการ	5. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นกรรมการ
6. ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ เป็นกรรมการ	6. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรฯ เป็นกรรมการ
7. ปลัดกระทรวงสาธารณสุข เป็นกรรมการ	7. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม เป็นกรรมการ
8. ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นกรรมการ	8. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นกรรมการ
9. เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นกรรมการ	9. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นกรรมการ
10. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิ่งแวดล้อมไม่เกิน 5 คน และผู้แทนสถาบันองค์กรอิสระหรือบุคคลอื่นอีกไม่เกิน 5 คน ที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง เป็นกรรมการ	10. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เป็นกรรมการ
11. เลขาธิการคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เป็นกรรมการและเลขานุการ	11. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นกรรมการ
	12. เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นกรรมการ
	13. เลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน เป็นกรรมการ
	14. ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ เป็นกรรมการ
	15. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิ่งแวดล้อมไม่เกิน 8 คน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง เป็นกรรมการ
	16. ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ เป็นกรรมการและเลขานุการ

แผนภูมิที่ 1
โครงสร้างขององค์กรกลางทางด้านสิ่งแวดล้อม
องค์กรเดิม

แผนภูมิที่ 2
 โครงสร้างขององค์กรกลางทางด้านสิ่งแวดล้อม
 องค์กรใหม่

(4) มีการกำหนดภารกิจหลักของกรมป่าไม้และโครงสร้างกรมป่าไม้ใหม่ โดยภารกิจหลักของกรมป่าไม้ได้แก่ การปกป้องและดูแลป่าไม้ธรรมชาติที่เหลืออยู่ประมาณ 85 ล้านไร่ ไม่ให้เกิดความสูญเสียหรือเสียหายเพิ่มขึ้นอย่างเด็ดขาด พื้นฟูคุณภาพของระบบนิเวศน์ รณรงค์และสร้างแนวร่วมในด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศน์

(5) จัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อมขึ้น โดยโอนเงินจากกองทุนน้ำมันเชื้อเพลิงมายังกองทุนสิ่งแวดล้อมจำนวน 4,500 ล้านบาท โดยเงินจากกองทุนนี้จะนำไปใช้สนับสนุนส่วนราชการหรือหน่วยการปกครองท้องถิ่นในการลงทุนและดำเนินการด้านระบบบำบัดน้ำเสีย หรือระบบกำจัดของเสีย รวมทั้งให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ เอกชนกู้ยืมไปจัดทำระบบบำบัดอากาศเสีย น้ำเสีย ระบบกำจัดของเสีย

46. จะเห็นได้ว่า การปรับปรุงระบบการบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมที่รัฐบาลอาณันท์ดำเนินการไปนั้นกระทำอยู่ภายในขอบเขตที่จำกัดตาม พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่ปรับปรุงใหม่ ซึ่งจะมีส่วนทำให้การดำเนินการป้องกันแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิผลในระดับหนึ่งแต่มีข้อสังเกตว่า ความพยายามดังกล่าวเป็นการพยายามที่จะทำให้การบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมมีระบบมีแผนมาตรการ และการประสานงานกันมากขึ้น โดยกระทบกระเทือนโครงสร้างการบริหารงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องน้อยที่สุด ที่เห็นชัดเจนคือ ปัญหาความหลากหลายการจัดกระจายของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ ยังไม่มีการแก้ไขอย่างจริงจังและเป็นระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระยะเวลาที่จำกัดของรัฐบาล แต่หากปัญหาดังกล่าวนี้มิได้รับการพิจารณาแก้ไขโดยมองภาพรวมทั้งระบบแล้ว โครงสร้างระบบการบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายใหม่นี้ก็จะไม่อาจดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพเต็มที่ ประเด็นที่รัฐบาลควรต้องพิจารณาก็คือ จำเป็นต้องมีการจัดภารกิจหลักของรัฐใหม่ทั้งหมดให้เหมาะสม และในภารกิจหลักประการหนึ่งของรัฐคือ การจัดการสิ่งแวดล้อมโดยจะต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้มีเอกภาพ โดยอาจเป็นรูปของทบวงหรือกระทรวงสิ่งแวดล้อม⁴

47. ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับมลพิษทางน้ำ อากาศ เสียง ชยะ และสิ่งปฏิกูล เป็นปัญหาสำคัญอีกปัญหาหนึ่งที่รัฐบาลอาณันท์ได้ให้ความสำคัญเร่งด่วนที่จะแก้ไข โดยเรื่องสำคัญที่รัฐบาลอาณันท์ได้พิจารณาและมีมติไปคือ

(1) การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมชุมชนเมืองเป็นปัญหาที่มีแนวโน้มที่รุนแรงและคุกคามคุณภาพชีวิตและการดำเนินชีวิตของประชาชน จากการที่กรุงเทพฯ เป็นเมืองใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ทั้งความเจริญทางเศรษฐกิจและจำนวนประชากร จนทำให้ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมชุมชนมีมากทั้งในด้านน้ำเน่าเสีย น้ำท่วม ชยะ รัฐบาลอาณันท์จึงได้ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินโครงการสำคัญ ๆ เพื่อแก้ไขปัญหา ได้แก่ โครงการเร่งด่วนเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำเสียในเขตชุมชนหนาแน่นของกรุงเทพฯ โครงการป้องกันน้ำท่วมและกำจัดน้ำเสียในเขตชั้นในกรุงเทพฯ โครงการจัดสร้างสวนสาธารณะ นอกจากนี้บริเวณจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพฯ พัทยา เชียงใหม่ ภูเก็ต และสกลนคร ยังได้จัดให้มีการทำแผนงานบำบัดน้ำเสีย โดยใช้งบประมาณทั้งสิ้น 30,000 ล้านบาท ในระยะเวลา 5 ปี

(2) การแก้ไขปัญหามลพิษแม่น้ำเจ้าพระยาเน่าเสีย ปัญหาการเน่าเสียของแม่น้ำเจ้าพระยาได้รับความสนใจอย่างจริงจังในรัฐบาลอาณันท์ หลังจากปัญหาที่ได้รับการกล่าวถึงในวงการศึกษาการและสื่อมวลชน

⁴ดูรายละเอียดใน ปธาน สุวรรณมงคล เพิ่งอ้าง

ชนในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมา และมีการคาดการณ์ว่า หากไม่มีการดำเนินการแก้ไขอย่างจริงจังแล้ว เพียงในระยะเวลาไม่ถึง 10 ปี แม่น้ำเจ้าพระยาจะเน่าสนิทอย่างสิ้นเชิง จนไม่สามารถจะมีสิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ได้ ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นแล้วย่อมจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนนับล้าน ๆ คน ที่ต้องพึ่งพิงแม่น้ำสายนี้เพื่อการอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะการเป็นแหล่งน้ำดิบเพื่อผลิตน้ำประปาป้อนประชากรประมาณ 10 ล้านคนที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้วยเหตุนี้รัฐบาลอานันท์ได้กำหนดมาตรการระยะสั้นและระยะยาวเพื่อแก้ไขปัญหานี้ มาตรการระยะสั้นประกอบด้วยการลงทุนก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียของโรงพยาบาลของรัฐ การจัดหาแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ การลดอัตราค่ากระแสไฟฟ้า การประชาสัมพันธ์ มาตรการระยะยาว ได้แก่ การก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย การกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลของกรุงเทพฯ และปริมณฑล

(3) *การลดมลพิษทางอากาศ* จากสภาพข้อเท็จจริงในปัจจุบันที่มลพิษทางอากาศมีมากขึ้น โดยเฉพาะที่มีสาเหตุจากสารตะกั่วในน้ำมันเบนซินที่ใช้อยู่และก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่ถูกปลดปล่อยจากท่อไอเสียเครื่องยนต์ รัฐบาลอานันท์ได้ริเริ่มมาตรการใหม่เข้ามาแก้ไขปัญหานี้ ที่สำคัญได้แก่ การให้มีการลดปริมาณสารตะกั่วในน้ำมันเบนซิน ให้มีการนำเข้าน้ำมันเบนซินไร้สารตะกั่วเข้ามาจำหน่าย การกำหนดให้รถยนต์ใหม่ที่ผลิตหลังวันที่ 1 กันยายน 2536 ต้องติดตั้งอุปกรณ์ขจัดมลพิษประเภทเครื่องกรองอากาศ (Catalytic Converter)

48. เมื่อพิจารณานโยบายและมาตรการการแก้ไขปัญหาล้างแวล้อมทางด้านมลพิษทางน้ำ อากาศ ชยะ และสิ่งปฏิกูลของรัฐบาลอานันท์แล้ว จะเห็นได้ว่าได้ให้ความสำคัญกับปัญหาล้างแวล้อมชุมชนอยู่มาก ซึ่งปัญหานี้มิได้จำกัดตัวอยู่ในเฉพาะกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเท่านั้น แต่ยังคงกระจายไปสู่เมืองหลักในภูมิภาคที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ เช่น พัทยา เชียงใหม่ ภูเก็ต ตามนโยบายการกระจายความเจริญและการพัฒนาอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาคของรัฐบาลพลเอกชาติชาย และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 และฉบับที่ 7 ในขณะที่กลไกของรัฐทั้งในด้านการจัดองค์การ บุคลากร และกฎหมายไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนให้มีขีดความสามารถและความพร้อมในการสนองนโยบายดังกล่าว ทำให้ปัญหาล้างแวล้อมที่เกิดขึ้นในภูมิภาคขยายตัวอย่างรวดเร็วและน่าวิตกกกว่ากรุงเทพมหานครและปริมณฑล ดังกรณีของการเกิดเพลิงไหม้โรงงานผลิตไม้แผ่นจากกากอ้อย บริษัทเอ็มดีเอฟ บอร์ด จำกัด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2535 โดยที่โรงงานผลิตไม้แผ่นและโรงงานน้ำตาลขอนแก่นได้ร่วมกันดับเพลิงโดยใช้น้ำจากบ่อกักน้ำเสีย ทำให้น้ำดังกล่าวจำนวนมากไหลลงลำน้ำพอง ทำความเสียหายให้ลำน้ำนี้เป็นระยะทางกว่า 100 กิโลเมตร กรณีดังกล่าวนี้ทำความเสียหายให้ต่อสิ่งแวดล้อมโดยรัฐไม่สามารถเรียกชดเชยค่าเสียหายได้ เพราะพระราชบัญญัติโรงงานที่ใช้อยู่ขณะนั้นไม่เปิดช่องให้ และพระราชบัญญัติโรงงานฉบับใหม่ที่แก้ไขแล้วที่จะทำให้โรงงานต้นเหตุเป็นผู้แก้ไขหรือทางราชการอาจแก้ไขด้วยการนำเงินกองทุนสิ่งแวดล้อมมาดำเนินการแล้วเรียกคืนจากโรงงานภายหลัง แต่พระราชบัญญัติดังกล่าวก็ยังไม่ผลบังคับใช้ ในขณะที่หน่วยงานในส่วนภูมิภาคขาดบุคลากรที่ชำนาญและอุปกรณ์ที่ทันสมัยตลอดจนแผนป้องกันภัยจากมลพิษทางน้ำ ทำให้ปัญหาขยายตัวไปรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่ออย่างกว้างขวาง

49. หากจะกล่าวกันแล้ว ปัญหาล้างแวล้อมด้านมลพิษทางน้ำ อากาศ เสียง ชยะ เป็นปัญหาที่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่มากถึงเกือบ 50 ฉบับ แยกเป็นมลพิษทางน้ำ 18 ฉบับ มลพิษทางอากาศ 7 ฉบับ มลพิษทางเสียง 9 ฉบับ ชยะหรือสิ่งปฏิกูล 11 ฉบับ (ดูภาคผนวกที่ 3) แต่ดูเหมือนว่า ปัญหาด้านนี้จะรุนแรงยิ่งขึ้น อันเนื่องจากความล้าสมัยของกฎหมาย การขาดความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบของ

กฎหมายทั้ง ๆ ที่ในลักษณะของสิ่งแวดล้อมแล้วจะมีความเกี่ยวข้องกันหลาย ๆ ด้าน การขาดกฎหมายที่พิจารณาโดยรวมของทุกส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น เช่น มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ เป็นเหตุให้การแก้ไขปัญหาโดยอาศัยกฎหมายที่มีอยู่หลายฉบับกระทำได้ยาก นอกจากนี้ การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายก็เป็นประเด็นสำคัญ เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนมากจะมีกฎหมายเฉพาะควบคุมอยู่แล้ว

50. ในส่วนของนโยบายการป้องกันอันตรายจากสารพิษและวัตถุอันตรายอันเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่คุกคามสวัสดิภาพของประชาชนมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อประเทศไทยกำลังมุ่งพัฒนาประเทศไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ทำให้มีการนำเข้าสารพิษและวัตถุอันตรายในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งโอกาสที่จะเกิดอุบัติเหตุก็มีได้หลายรูปแบบ เช่น การเกิดเพลิงไหม้ การระเบิด ความเป็นพิษจากการรั่วไหล การแพร่กระจายของสารเคมี กรณีที่รุนแรงก็คือ การเกิดเพลิงไหม้โกดังเก็บวัตถุมีพิษและอันตรายที่ทำเรือคลองเตยเมื่อต้นปี 2534 ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศแพร่กระจายไปเป็นบริเวณกว้างและเป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชนที่อาศัยบริเวณใกล้เคียง ด้วยเหตุนี้ในรัฐบาลอาณันท์จึงได้ให้มีการตรากฎหมายควบคุมการขนถ่ายและรับมอบสินค้าอันตราย รวมทั้งการขนส่งวัตถุอันตรายต่าง ๆ

51. อย่างไรก็ตาม ปัญหาสารพิษและวัตถุอันตรายมิได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะการขนส่งเท่านั้น แต่การใช้ก็เป็นปัญหาสำคัญอยู่ในขณะนี้ โดยเฉพาะสารพิษจำพวกยาฆ่าศัตรูพืชที่เกษตรกรใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยไม่มีความรู้ในการใช้อย่างถูกต้องเพียงพอ สารพิษเหล่านี้สามารถหาซื้อได้ง่ายและเป็นไปตามกระแสของการโฆษณาตามสื่อมวลชนต่าง ๆ ตลอดจนความเชื่อที่ว่า ต้องใช้ในปริมาณมากจึงจะได้ผล ทำให้เป็นอันตรายต่อผู้บริโภคและสารพิษดังกล่าวนี้ยังมีโอกาสไหลลงสู่แหล่งน้ำก่อให้เกิดภาวะมลพิษกับแหล่งน้ำนั้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ไม่เกิดผลทันทีทันใดเหมือนกรณีการเกิดเพลิงไหม้โกดังเก็บสารพิษ แต่เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อทั้งคุณภาพชีวิตและระบบนิเวศน์ ที่แม้จะมีการระบุไว้ในนโยบายดังกล่าว แต่มาตรการในการแปลงไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังไม่ปรากฏชัดเจนในรัฐบาลชุดนี้

5. การแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ : มิติทางงบประมาณ

52. มีการกล่าวกันว่า หากจะดูว่ารัฐบาลให้ความสำคัญกับนโยบายด้านใดอย่างแท้จริงให้ดูที่การจัดสรรงบประมาณ ทั้งนี้เพราะรัฐบาลจะจัดสรรแบ่งปันงบประมาณให้กับกิจกรรมตามที่ระบุในนโยบายรัฐบาล แต่ละด้านลดหลั่นกันลงไปตามความสำคัญ

53. หลังจากที่รัฐบาลอาณันท์แถลงนโยบายต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2534 แล้ว ก็ได้จัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี 2535 จำนวน 460,400 ล้านบาท โดยการจัดสรรงบประมาณจำนวนดังกล่าวนอกจากจะได้จัดสรรให้กับการดำเนินการตามภาระผูกพันต่าง ๆ รวมทั้งให้มีการพัฒนาประเทศ ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ยังได้จัดสรรเพื่อตอบสนองนโยบายรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ 4 ประการ เป็นเงิน 153,784.6 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 33.4 ของวงเงินงบประมาณทั้งหมด (ดูตารางที่ 3)

ตารางที่ 3
การจัดสรรงบประมาณประจำปี 2535 ตามนโยบายของรัฐบาล

นโยบายรัฐบาล	งบประมาณที่จัดสรร	
	จำนวนเงิน (ล้านบาท)	ร้อยละ
1. เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรและพัฒนาชนบท	43,838.9	28.5
2. เพื่อการพัฒนาเมืองและวิสาหกิจพื้นฐาน	12,238.3	7.9
3. เพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	11,464.1	7.6
4. เพื่อการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตประชาชน	86,061.4	56.0
รวม	153,784.6	100.0

54. จากตารางดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าได้มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของนโยบายด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 11,464.1 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 7.6 ของงบประมาณที่จัดสรรให้เพื่อตอบสนองนโยบายรัฐบาล ซึ่งเป็นลำดับสุดท้าย

55. ยอดงบประมาณจำนวน 11,464.1 ล้านบาท ที่รัฐบาลอานันท์จัดสรรให้นี้ได้มุ่งไปที่การเร่งรัดการอนุรักษ์ฟื้นฟูและป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การสำรวจ ผลิต จัดหาพลังงานให้เพียงพอ การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพประชาชน รวมทั้งการประชาสัมพันธ์รณรงค์ให้ประชาชนตื่นตัวร่วมรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

56. นอกจากเงินงบประมาณจำนวนดังกล่าวแล้ว รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณจำนวน 24,500 ล้านบาท ให้แก่กิจกรรมและโครงการที่มีความสำคัญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ โครงการสร้างสวนกลางมหานคร จำนวน 800 ล้านบาท เพื่อพัฒนาและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

57. หากพิจารณาเปรียบเทียบการจัดสรรงบประมาณในสมัยรัฐบาลอานันท์ (1) กับรัฐบาลพลเอกชาติชาย (งบประมาณปี 2534) แล้วปรากฏว่า รัฐบาลอานันท์ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องสิ่งแวดล้อมมากกว่าในหลายด้าน เช่น เมื่อพิจารณาการจัดสรรงบประมาณตามโครงสร้างแผนงานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงานและสิ่งแวดล้อม จะพบว่า ในขณะที่รัฐบาลอานันท์จัดสรรงบประมาณให้แก่กิจกรรมด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมจำนวนรวม 4,035.6 ล้านบาท รัฐบาลพลเอกชาติชาย จัดสรรงบประมาณให้รวม 776.5 ล้านบาท เท่านั้น

58. เมื่อพิจารณาถึงมติคณะรัฐมนตรีในรัฐบาลอานันท์ ปรากฏว่า ในหลาย ๆ กรณีได้มีการลงมติสนับสนุนให้มีการจัดสรรให้กับมาตรการ/โครงการที่คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ให้ความสำคัญกับการเร่งรัดแก้ไขปัญหาล้างแ่งน้ำท่วมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพประชาชน เช่น อนุมัติวงเงิน 2,059 ล้านบาทสำหรับโครงการป้องกันน้ำท่วมและกำจัดน้ำเสียในเขตชั้นในกรุงเทพมหานคร โดยเป็นเงินอุดหนุนจากรัฐบาลและงบประมาณของกรุงเทพมหานคร ฝ่ายละ 442.685 ล้านบาท และเงินกู้จากธนาคารโลก 1,173.630 ล้านบาท (ดูภาคผนวกที่ 4)

59. กล่าวสำหรับการจัดสรรงบประมาณให้กับกิจกรรมทางด้านสิ่งแวดล้อมในรัฐบาลอานันท์ มีความชัดเจนและจริงจังกว่ารัฐบาลที่ผ่านมา ดังจะเห็นได้จากแนวนโยบายงบประมาณของรัฐบาลที่เน้นย้ำทางด้านการอนุรักษ์ป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งมีการจัดสรรงบประมาณในด้านนี้อย่างเป็นรูปธรรม แยกต่างหากจากกิจกรรมอื่น ๆ (ในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชายได้รวมกิจกรรมด้านการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมไว้กับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน)

6. การเปลี่ยนนโยบายสู่การปฏิบัติ : มิติทางกฎหมาย

60. การออกกฎหมายถือเป็นหน้าที่สำคัญของรัฐเพื่อให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สมาชิกของสังคมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข และยังเป็นเครื่องแสดงเจตนารมณ์ของรัฐบาลในการบริหารประเทศให้สอดคล้องกับกฎหมายที่ออกมา

61. ในช่วง 1 ปีเศษที่รัฐบาลอานันท์ บริหารประเทศอยู่ ได้เป็นผู้เสนอให้มีกฎหมายต่าง ๆ ออกมาถึง 807 ฉบับ และมีการประกาศใช้บังคับ 755 ฉบับ แยกเป็นพระราชบัญญัติ 246 ฉบับ พระราชกฤษฎีกา 318 ฉบับ พระราชกำหนด 16 ฉบับ สำหรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมมีอยู่ 147 ฉบับ แยกเป็นพระราชบัญญัติ 19 ฉบับ พระราชกฤษฎีกา 83 ฉบับ กฎกระทรวง 44 ฉบับ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี 1 ฉบับ (ดูภาคผนวกที่ 5)

62. ในจำนวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมดังกล่าว มีกฎหมายสำคัญ ๆ ได้แก่ พรบ. คุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ. 2535 อันเป็นกฎหมายออกมาให้ความคุ้มครองผู้ไม่สูบบุหรี่เป็นการเฉพาะเป็นฉบับแรก นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายสำคัญที่ล้าสมัยหลายฉบับ เช่น พรบ. รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง ซึ่งใช้บังคับมาตั้งแต่ปี 2503 พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ที่ใช้มาตั้งแต่ปี 2518

63. อย่างไรก็ตาม แม้จะได้มีการออกกฎหมายใหม่และปรับปรุงกฎหมายทางด้านสิ่งแวดล้อมกว่าร้อยฉบับก็ตาม แต่ก็ปรากฏว่ายังคงมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมอีกเป็นจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัย และที่สำคัญก็คือ ยังไม่มีการจัดกฎหมายทางด้านนี้ให้เป็นระบบในแต่ละด้าน เช่น การให้มีกฎหมายทางด้านมลพิษทางน้ำ กฎหมายทางด้านมลพิษทางอากาศเป็นการเฉพาะ แทนการอาศัยกฎหมายที่มีอยู่หลายฉบับดำเนินการแก้ไขปัญหาดังที่เป็นอยู่

7. นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐบาลอานันท์กับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

64. หากจะประเมินนโยบายทางด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐบาลอานันท์ และการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติแล้ว กล่าวได้ว่า ในแง่ของนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐบาลอานันท์ที่มีความครอบคลุมประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมหลัก ๆ ของประเทศไทยโดยรวม และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดในแต่ละด้านแล้วปรากฏว่า รัฐบาลอานันท์ให้ความสำคัญกับทั้งปัญหาเร่งด่วนเฉพาะหน้า เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน ได้แก่ มลพิษทางน้ำ อากาศ เสียง และการริเริ่มมาตรการใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมในระยะยาว เช่น การนำน้ำมันเบนซินไร้สารตะกั่วมาใช้ การกำหนดให้รถยนต์ใหม่ต้องติดตั้งอุปกรณ์กรองไอเสียจากเครื่องยนต์ การจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อม โดยการออกกฎหมายมาบังคับใช้ในเรื่องดังกล่าวนี้ นอกจากนี้ยังสามารถผ่าน พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาบังคับใช้ ซึ่งทำให้กลไกการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นในระดับหนึ่ง และภาคเอกชน-ภาคประชาชนได้มีส่วนรับผิดชอบในกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

65. แม้ว่ารัฐบาลอานันท์จะมีความสามารถในการผ่านกฎหมายออกมาเป็นจำนวนมาก และผ่านสภานิติบัญญัติแห่งชาติมาเป็นกฎหมายมีผลบังคับับร้อยฉบับ แต่ก็มิได้หมายความว่า การแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมจะกระทำโดยอาศัยกฎหมายเหล่านี้ได้เต็มที่ ทั้งนี้เพราะกลไกของรัฐทางด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมมิได้รับการปรับปรุงโดยรวมอย่างเป็นระบบให้สามารถมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การยุบสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติและแยกออกเป็น 3 กรม ภายใต้กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม โดยมิได้มีการปรับกลไกส่วนอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในกระทรวงอื่นให้เกิดความเป็นเอกภาพได้แล้ว องค์กรกลางด้านสิ่งแวดล้อมที่ปรับปรุงใหม่นี้ก็อาจจะปฏิบัติงานได้ตามที่คาดหวัง

66. อีกประการหนึ่ง การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องมีการมองไประยะยาวโดยมีความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งแวดล้อมในแต่ละด้านและบทบาทของผู้เกี่ยวข้อง เช่น การวางแผนเรื่องทรัพยากรน้ำจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับอนุรักษ์/พัฒนาทรัพยากรป่าไม้ การใช้ที่ดินและการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน-ภาคประชาชนด้วย

67. อย่างไรก็ตาม ก็ต้องยอมรับในเงื่อนไขเวลาที่รัฐบาลอานันท์มีอยู่จำกัด ทำให้การดำเนินการแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับปัญหาเร่งด่วนก่อน และการดำเนินการในหลาย ๆ ด้านก็มิผลต่อการอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อมในระยะยาวด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะการออกกฎหมายทางด้านสิ่งแวดล้อมถึงกว่าร้อยฉบับ ซึ่งในภาวะที่มีรัฐบาลที่มาจากกาเลือกตั้งก็ไม่อาจที่จะผ่านกฎหมายได้มากเช่นนี้ โดยต้องอาศัยเวลานานกว่านี้ในการพิจารณา และกฎหมายเหล่านี้ก็มุ่งไปที่การพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น แม้ว่าจะยังคงเป็นลักษณะเฉพาะส่วนเฉพาะด้านย่อย ๆ ก็ตาม

68. นอกจากนี้ จากการที่รัฐบาลอานันท์มีระยะเวลาจำกัด ทำให้การติดตามการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติในแง่ของมติคณะรัฐมนตรีและงบประมาณ ตลอดจนผลจากการบังคับใช้กฎหมายที่ออกมาไม่อาจกระทำได้อย่างจริงจังและเห็นผลได้ทันทีในระยะเวลานั้น

69. กล่าวโดยรวมแล้ว จากการที่องค์ประกอบของคณะรัฐบาลอานันท์ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ นักวิชาการ (Technocrat) ที่ผ่านประสบการณ์มาทั้งภาคราชการและมีบางส่วนได้เข้าร่วมงานในภาคธุรกิจ

เอกชน ทำให้การแก้ไขปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมหนักไปทางด้านเทคนิค กล่าวคือ มองปัญหาสิ่งแวดล้อมว่าเป็นเรื่องของข้อขัดข้องทางด้านกฎหมาย ระเบียบ มาตรการจึงได้เร่งให้มีการออกกฎหมายต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ในขณะที่ในความเป็นจริงแล้ว ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่มีมิติทางด้านการเมืองเกี่ยวข้องกันอยู่มาก การแก้ไขปัญหาคารขดแย้งในการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีอยู่จำกัด ในขณะนี้ ปัญหาความเสื่อมโทรมร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหามลพิษ ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่มีอาจใช้มาตรการทางกฎหมายเข้าจัดการได้ด้านเดียว แต่จำเป็นต้องอาศัยการนำภาคเอกชน-ภาคประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสีงแวดล้อมอย่างจริงจัง

70. เท่าที่ผ่านมา แม้จะได้มีการกล่าวถึงแนวคิดดังกล่าวกันมากขึ้น แต่ก็ดูเหมือนว่าภาครัฐ-ภาคเอกชน-ภาคประชาชน ต่างปฏิบัติไปตามแนวทางของตนเองอย่างเป็นเอกเทศ มากกว่าที่จะประสานร่วมกันอย่างเป็นระบบ มีเอกภาพในการเข้าไปป้องกันและแก้ไขปัญหาสีงแวดล้อมอย่างจริงจัง

71. กระนั้นก็ตาม นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐบาลอานันท์และการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติในช่วงเวลาหนึ่งปีเศษได้มีส่วนระงับยับยั้งและหรือชะลอมิได้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมในอัตราที่รวดเร็วไปกว่าที่เป็นอยู่ โดยการออกมาตรการทั้งในเชิงนโยบาย มติคณะรัฐมนตรี กฎหมาย และการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้บังเกิดผลอย่างจริงจัง

ภาคผนวกที่ 1

พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยจำแนกตามภูมิภาค ปี พ.ศ. 2504-2531

ปี พ.ศ.	พื้นที่ป่าที่เหลืออยู่				
	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคตะวันออก	ภาคกลาง	ภาคใต้
2504	7,267	13,226	44,315	22,287	18,516
2516	113,595	15,036	50,671	23,970	20,438
2519	102,327	12,631	41,494	21,826	20,139
2521	94,937	11,037	31,221	20,426	17,603
2525	87,756	8,000	25,886	18,516	16,442
2528	84,126	7,990	25,580	17,685	15,485
2531	80,402	7,834	23,693	17,244	14,630

ที่มา : กรมป่าไม้

หมายเหตุ : 1. ข้อมูลปี 2504 ได้จากการสำรวจทางอากาศและข้อมูลปีอื่นได้จากดาวเทียม

หน่วยงาน	ทรัพยากรธรรมชาติ						มลพิษ				รวม
	ป่าไม้	ดินและ การใช้ ดิน	น้ำ	แร่ธาตุ และ พลัง งาน	ชาย ฝั่ง ทะเล	ธรรมชาติ/ ศิลป กรรม	น้ำ	อา ากาศ	เสียง	สาร พิษ	
- กรมประชาสัมพันธ์											1
- กรมตำรวจ								/	/		1
- กรมที่ดิน		/				/					2
- สำนักงาน รพช.			/								1
- สำนักผังเมือง		/									1
- การประปาภูมิภาค			/								1
- การเคหะแห่งชาติ		/					/				2
- หน่วยการปกครอง ท้องถิ่น						/	/				2
6. กระทรวงสาธารณสุข											
- กรมอนามัย			/				/			/	3
7. กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม											
- สำนักงานนโยบายและ แผนสิ่งแวดล้อม	*	*	*	*	/	/	/	/	/	/	6
- กรมควบคุมมลพิษ					/	/	/	/	/	/	5
- กรมส่งเสริมคุณภาพ สิ่งแวดล้อม	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10
8. กระทรวงศึกษาธิการ											
- กรมศิลปากร						/					1
9. กระทรวงอุตสาหกรรม											
- กรมโรงงานอุตสาหกรรม							/	/	/	/	4
- กรมทรัพยากรธรณี			/	/		/					3
- การนิคมอุตสาหกรรม แห่งประเทศไทย							/			/	2
รวม	7	14	15	3	4	8	7	4	7	5	74

หมายเหตุ : * งานด้านนโยบาย/แผน การประสานงาน
/ งานด้านปฏิบัติการ
0 งานด้านวิชาการ เผยแพร่

ภาคผนวกที่ 3
กฎหมายเฉพาะเรื่องที่ใช้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กฎหมายเฉพาะเรื่องที่ใช้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	องค์กรที่รับผิดชอบ
<p>1. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้</p> <p>1.1 พรบ. จัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. 2511</p> <p>1.2 พรบ. ป่าไม้ พ.ศ. 2484</p> <p>1.3 พรบ. ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507</p> <p>1.4 พรบ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504</p> <p>1.5 พรบ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503</p>	<p>กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p>
<p>2. การอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่า</p> <p>2.1 พรบ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504</p> <p>2.2 พรบ. บำรุงพันธุ์สัตว์ พ.ศ. 2509</p> <p>2.3 พรบ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503</p> <p>2.4 พรบ. สำหรับรักษาสัตว์ป่า พ.ศ. 2464</p> <p>2.5 พรบ. กำหนดอาคารที่นกอีแอ่นทำรัง อยู่ตามธรรมชาติเป็นเขตหวงห้าม พ.ศ. 2455</p>	<p>กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>กระทรวงมหาดไทย</p> <p>กระทรวงเกษตรฯ</p>
<p>3. การอนุรักษ์ทรัพยากรแร่ธาตุ</p> <p>3.1 พรบ. แร่ พ.ศ. 2510</p> <p>3.2 พรบ. การทำเหมืองแร่ พ.ศ. 2461</p> <p>3.3 พรบ. ปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521</p> <p>3.4 พรบ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504</p> <p>3.5 พรบ. การพลังงานแห่งชาติ พ.ศ. 2496</p> <p>3.6 พรบ. การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511</p> <p>3.7 พรบ. การจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. 2511</p>	<p>กระทรวงอุตสาหกรรม</p> <p>กระทรวงอุตสาหกรรมและกระทรวงเกษตรฯ</p> <p>กระทรวงอุตสาหกรรม</p> <p>กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ</p> <p>การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย</p> <p>กระทรวงเกษตรฯ</p>

กฎหมายเฉพาะเรื่องที่ใช้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	องค์กรที่รับผิดชอบ
<p>4. การอนุรักษ์ทรัพยากรดินและการใช้ดิน</p> <p>4.1 ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497</p> <p>4.2 พรบ. การปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พ.ศ. 2518</p> <p>4.3 พรบ. การจัดที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พ.ศ. 2517</p> <p>4.4 พรบ. เทศบาล พ.ศ. 2485</p> <p>4.5 พรบ. การชลประทานหลวง พ.ศ. 2485</p> <p>4.6 ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรมฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2513) ออกตามความใน พรบ. โรงงาน พ.ศ. 2512</p> <p>4.7 พรบ. การชลประทานราษฎร์ พ.ศ. 2482</p> <p>4.8 พรบ. การทำเหมืองแร่ พ.ศ. 2461</p> <p>4.9 พรบ. การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522</p> <p>4.10 พรบ. หัวเมือง พ.ศ. 2518</p> <p>4.11 พรบ. สาธารณสุข พ.ศ. 2485</p> <p>4.12 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์</p> <p>4.13 พรบ. รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503</p> <p>4.14 พรบ. คลองประปา พ.ศ. 2456</p> <p>4.15 พรบ. ควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522</p> <p>4.16 พรบ. แร่ พ.ศ. 2510</p> <p>4.17 ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 295</p>	<p>กระทรวงมหาดไทย</p> <p>กระทรวงเกษตรฯ</p> <p>กระทรวงเกษตรฯ</p> <p>กระทรวงมหาดไทย</p> <p>กระทรวงเกษตรฯ</p> <p>กระทรวงอุตสาหกรรม</p> <p>กระทรวงเกษตรฯ</p> <p>กระทรวงเกษตรฯ/กระทรวงอุตสาหกรรม</p> <p>กระทรวงอุตสาหกรรม</p> <p>กระทรวงมหาดไทย</p> <p>กระทรวงสาธารณสุข</p> <p>กระทรวงยุติธรรม</p> <p>กระทรวงมหาดไทย</p> <p>กระทรวงเกษตรฯ</p> <p>กระทรวงมหาดไทย</p> <p>กระทรวงอุตสาหกรรม</p> <p>กระทรวงคมนาคม/มหาดไทย</p>
<p>5. การอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและสัตว์น้ำจืด</p> <p>5.1 พรบ. การเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456</p> <p>5.2 พรบ. การประมง พ.ศ. 2490</p> <p>5.3 พรบ. ปิโตรเลียม พ.ศ. 2516</p>	<p>กระทรวงคมนาคม</p> <p>กระทรวงเกษตรฯ</p> <p>กระทรวงอุตสาหกรรม</p>

กฎหมายเฉพาะเรื่องที่ใช้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	องค์กรที่รับผิดชอบ
5.4 ประกาศกระทรวงเกษตรฯ “เรื่องห้ามมิให้ใช้เครื่องมือบางชนิดจับสัตว์น้ำในลำคลอง” และ “เรื่องห้ามมิให้ใช้กระแสไฟฟ้าทำการประมงในน่านน้ำจืด”	กระทรวงเกษตรฯ
<p>6. การควบคุมมลพิษทางอากาศ</p> <p>6.1 พรบ. สาธารณสุข พ.ศ. 2484</p> <p>6.2 ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม ฉบับที่ 2 (2513) ตาม พรบ. โรงงาน พ.ศ. 2512</p> <p>6.3 พรบ. รถยนต์ พ.ศ. 2522</p> <p>6.4 พรบ. โรงงาน พ.ศ. 2512</p> <p>6.5 พรบ. การจราจรทางบก พ.ศ. 2521</p> <p>6.6 ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 16</p> <p>6.7 พรบ. การขนส่งทางบก พ.ศ. 2522</p>	<p>กระทรวงสาธารณสุข</p> <p>กระทรวงอุตสาหกรรม</p> <p>กระทรวงมหาดไทย</p> <p>กระทรวงอุตสาหกรรม</p> <p>กระทรวงมหาดไทย</p> <p>กระทรวงมหาดไทย</p> <p>กระทรวงคมนาคม</p>
<p>7. การควบคุมมลพิษทางน้ำ</p> <p>7.1 พรบ. สาธารณสุข พ.ศ. 2485</p> <p>7.2 พรบ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2451</p> <p>7.3 พรบ. เทศบาล พ.ศ. 2496</p> <p>7.4 พรบ. สุขาภิบาล พ.ศ. 2495</p> <p>7.5 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์</p> <p>7.6 ประมวลกฎหมายอาญา</p> <p>7.7 พรบ. รักษาความสะอาดและความเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503</p> <p>7.8 พรบ. การชลประทานราษฎร์ พ.ศ. 2482</p> <p>7.9 พรบ. การชลประทานหลวง พ.ศ. 2485</p> <p>7.10 พรบ. รักษาคลองประปา พ.ศ. 2456</p> <p>7.11 พรบ. โรงงาน พ.ศ. 2512</p>	<p>กระทรวงสาธารณสุข</p> <p>กระทรวงมหาดไทย</p> <p>กระทรวงมหาดไทย</p> <p>กระทรวงมหาดไทย</p> <p>กระทรวงยุติธรรม</p> <p>กระทรวงมหาดไทย/ยุติธรรม</p> <p>กระทรวงมหาดไทย</p> <p>กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>กระทรวงอุตสาหกรรม</p>

กฎหมายเฉพาะเรื่องที่ใช้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	องค์กรที่รับผิดชอบ
7.12 พรบ. การเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 7.13 พรบ. การท่าเหมืองแร่ พ.ศ. 2461 7.14 พรบ. รักษาคลอง ร.ศ. 121 7.15 พรบ. โรคติดต่อ พ.ศ. 2477 7.16 พรบ. ปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 7.17 พรบ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 7.18 พรบ. การประมง พ.ศ. 2490	กระทรวงคมนาคม กระทรวงเกษตรฯ/อุตสาหกรรม กระทรวงเกษตรฯ กระทรวงมหาดไทย/สาธารณสุข กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเกษตรฯ
8. การควบคุมมลพิษทางเสียง 8.1 พรบ. สาธารณสุข พ.ศ. 2484 8.2 กฎกระทรวงฉบับที่ 2 ออกตาม พรบ. โรงงาน พ.ศ. 2512 8.3 พรบ. รถยนต์ พ.ศ. 2522 8.4 พรบ. จราจรทางบก พ.ศ. 2521 8.5 พรบ. การควบคุมการโฆษณาโดยใช้ เครื่องขยายเสียง พ.ศ. 2493 8.6 ประมวลกฎหมายอาญา 8.7 ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 16 8.8 พรบ. โรงงาน พ.ศ. 2512 8.9 พรบ. การเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456	กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย/ยุติธรรม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงคมนาคม
9. การกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือขยะ 9.1 พรบ. สาธารณสุข พ.ศ. 2485 9.2 พรบ. สุขาภิบาล พ.ศ. 2495 9.3 ประมวลกฎหมายอาญา 9.4 พรบ. รักษาความสะอาดและความเป็น ระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503 9.5 พรบ. การชลประทานหลวง พ.ศ. 2485	กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย/ยุติธรรม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรฯ

กฎหมายเฉพาะเรื่องที่ใช้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	องค์กรที่รับผิดชอบ
9.6 พรบ. คลองประปา พ.ศ. 2456 9.7 พรบ. โรงงาน พ.ศ. 2512 9.8 พรบ. ยา พ.ศ. 2510 9.9 พรบ. รักษาคลอง พ.ศ. 121 9.10 พรบ. ปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 9.11 พรบ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 9.12 พรบ. ควบคุมการใช้จุจากระเบี่ย พ.ศ. 2521 9.13 พรบ. ควบคุมสุสานและฌาปนสถาน พ.ศ. 2481 9.14 ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 295	กระทรวงเกษตรฯ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข/มหาดไทย กระทรวงคมนาคม/มหาดไทย
10. การควบคุมวัตถุมีพิษ 10.1 ประมวลกฎหมายอาญา 10.2 พรบ. โรงงาน พ.ศ. 2512 10.3 พรบ. แร่ พ.ศ. 2510 10.4 พรบ. การทำเหมืองแร่ พ.ศ. 2461 10.5 พรบ. ยา พ.ศ. 2510 10.6 พรบ. วัตถุมีพิษ พ.ศ. 2510 10.7 พรบ. วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 10.8 พรบ. ควบคุมคุณภาพอาหาร พ.ศ. 2507 10.9 พรบ. เครื่องสำอาง พ.ศ. 2517 10.10 พรบ. ปุ๋ย พ.ศ. 2518 10.11 พรบ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522	กระทรวงมหาดไทย/ยุติธรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงเกษตรฯ/อุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรฯ/สาธารณสุข/ อุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรฯ กระทรวงสาธารณสุข/มหาดไทย

กฎหมายเฉพาะเรื่องที่ใช้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	องค์กรที่รับผิดชอบ
11. การควบคุมผังเมืองและแหล่งชุมชน 11.1 ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 189 11.2 พรบ. ควบคุมอาหาร พ.ศ. 2522 11.3 พรบ. โรงงาน พ.ศ. 2512 11.4 พรบ. การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 11.5 พรบ. ผังเมือง พ.ศ. 2518	กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงมหาดไทย
12. การอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ 12.1 พรบ. โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504	กระทรวงศึกษาธิการ

- ที่มา : จินตนา เนตรทัศน์ “ปัญหาทางกฎหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม” ในเอกสารการสอนชุดวิชา *กฎหมายสิ่งแวดล้อม* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2528 หน้า 286-291
- หมายเหตุ : ในระยะหลังโดยเฉพาะปี พ.ศ. 2534 ได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายดังกล่าวนี้หลายฉบับ เช่น พรบ. แร่ พรบ. จัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พรบ. ปิโตรเลียม แต่ที่นำมาเสนอในที่นี้ให้เห็นถึงความหลากหลายของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ภาคผนวกที่ 4
มติคณะรัฐมนตรีทางด้านสิ่งแวดล้อม

นโยบายรัฐบาล	การประชุมคณะรัฐมนตรี		หมายเหตุ	
	เรื่อง	วาระ		
		เพื่อทราบ		เพื่อพิจารณา
1. อนุรักษ์และป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติทั้งในด้านป่าไม้ที่ดิน แหล่งน้ำ และทรัพยากรอื่น ๆ โดยเสริมสร้างขีดความสามารถของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนให้ชุมชนมีบทบาทโดยตรงในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	1. การปรับปรุงคณะกรรมการป่าไม้แห่งชาติและแต่งตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการลักลอบทำลายทรัพยากรป่าไม้ (2/4/34) 2. ร่าง พรฎ. กำหนดบริเวณที่ดินป่าไม้ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ (จำนวน 12 ฉบับ) 3. ร่าง พรฎ. กำหนดที่ดินให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า (จำนวน 4 ฉบับ) 4. ร่างกฎกระทรวงตามความในพรบ. ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 กำหนดป่าเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ (จำนวน 1 ฉบับ) 5. ยกเลิกมติ ครม. วันที่ 9 มกราคม 2522 เกี่ยวกับนโยบายการทำไม้ที่จะลดการนำไม้ออกจากป่าเนื่องจากมีมติ ครม. วันที่ 17 มกราคม 2532 แล้ว 6. ประกาศพื้นที่บริเวณทำฉัตรไชยเป็นอุทยานแห่งชาติ (4/6/34) 7. มาตรการเร่งด่วนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลด้านป่าชายเลนและปะการัง (4/6/34)		/ / / / / / /	มีมติให้สำนักงบประมาณจัดสรรงบประมาณให้ 751.51 ล้านบาท

นโยบายรัฐบาล	การประชุมคณะรัฐมนตรี		หมายเหตุ	
	เรื่อง	วาระ		
		เพื่อ ทราบ		เพื่อ พิจารณา
	8. รายงานการร้องเรียนของราษฎรในโครงการก่อสร้างเขื่อนปากมูล (4/6/34)	/		
	9. แนวทางการทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้ กรมทรัพยากรธรณีและพื้นที่เขตนิคมสร้างตนเองของกรมประชาสงเคราะห์ (28/1/35)		/	
	10. การก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งริมแม่น้ำและริมทะเลทั่วประเทศ (30/7/34)		/	
	11. แผนการป้องกันอนุรักษ์และพัฒนาป่าอนุรักษ์ภาคตะวันออก (20/8/34)		/	
	12. นโยบายการพิจารณาอนุญาตระเบิดและย่อยหินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ (27/8/34)			
	13. แผนแม่บทโครงการจัดที่ทำกินให้กับราษฎรยากไร้ในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (คจก.) (27/8/34)		/	
	14. มติคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เรื่องแนวทางการปฏิบัติงานตามข้อเสนอแนะมาตรการการใช้ที่ดินในเขตลุ่มน้ำภาคใต้ (6/8/34)		/	
			มีมติให้ สนับสนุน งบประมาณ 525.59 ล้านบาท (52535) ให้แปรรูป ของงบประมาณ จำนวน 86.378 ล้านบาท	

นโยบายรัฐบาล	การประชุมคณะรัฐมนตรี		หมายเหตุ	
	เรื่อง	วาระ		
		เพื่อ ทราบ		เพื่อ พิจารณา
	15. มติคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเรื่องมาตรการเร่งด่วนการจัด การทรัพยากรชายฝั่งทะเลด้าน ป่าชายเลนและปะการัง (4/6/34)		/	
	16. การดำเนินการแก้ไขการทำลาย ภาวะสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ (4/8/35)		/	
	17. มาตรการและการแก้ไขปัญหา การขาดแคลนน้ำในเขตลุ่มน้ำ เจ้าพระยา (4/8/35)		/	
	18. การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ ที่เมืองพัทธยา เขตอุตสาหกรรม พื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก และพื้นที่อุตสาหกรรมอื่น ๆ (21/7/35)		/	
	19. รายงานพิจารณาศึกษาเรื่อง โครงการฝาย ขาน ยวม ปิง (28/7/35)		/	
	20. ขอสนับสนุนงบประมาณแก้ไข ปัญหาภัยแล้ง (9/6/35)		/	
	21. การแก้ไขปัญหาราษฎรบุกรุกพื้นที่ ป่าในเขตอุทยานแห่งชาติ ดอยสุเทพ-ปุย (17/3/35)		/	
	22. การทบทวนนโยบายการพิจารณา อนุญาตระเบิดและย่อยหินในเขต ป่าสงวนแห่งชาติ (17/3/35)		/	

นโยบายรัฐบาล	การประชุมคณะรัฐมนตรี		หมายเหตุ	
	เรื่อง	วาระ		
		เพื่อทราบ		เพื่อพิจารณา
	23. มติคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เรื่องแผนแม่บทการจัดการปะการังของประเทศ (3/3/35)		/	
	24. ขออนุญาตสร้างถนนและสะพาน โดยผ่านพื้นที่ป่าชายเลนเป็นกรณีพิเศษ (3/3/35)		/	
	25. แผนปฏิบัติการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมชายฝั่งทะเล จังหวัดภูเก็ตบริเวณหาดป่าตอง กระวน กะตะ พ.ศ. 2535-2539 (27/8/34)		/	
	26. ผลการดำเนินงานของ คณะกรรมการประสานนโยบาย และแผนการแก้ไขปัญหาการผลิตเกลือสินเธาว์ (24/9/34)	/	/	
	27. การกำหนดให้วันที่ 4 ธันวาคมของทุกปีเป็นวันสิ่งแวดล้อมไทย		/	
	28. การพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ (30/12/34)		/	
	29. การจ่ายเงินชดเชยค่าที่ดินให้ราษฎรผู้ซึ่งราชการไม่สามารถจัดการที่ดินแปลงใหม่ให้เข้าอยู่และทำกินได้เนื่องจากได้รับความเดือดร้อนจากการก่อสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยชะโนด (4/2/35)		/	

นโยบายรัฐบาล	การประชุมคณะรัฐมนตรี		หมายเหตุ	
	เรื่อง	วาระ		
		เพื่อทราบ		เพื่อพิจารณา
	30. โครงการจัดที่ทำกินให้กับราษฎรผู้ยากไร้ในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ (17/2/35)		/	
	31. แนวทางการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ (25/2/35)		/	
	32. การจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ (10/3/35)		/	
	33. โครงการพัฒนาสวนสัตว์เปิดเขาเขียว (31/3/35)		/	
	34. การแก้ไขปัญหาอันเนื่องจากการดำเนินงานตามโครงการ คจก. (3/6/35)		/	
	35. ผลการเจรจาตกลงกับราษฎรที่ชุมนุมประท้วงโครงการ คจก. (7/7/35)	/		
	36. การแก้ไขปัญหากัญแดง (13/7/35)		/	จัดสรรงบประมาณ 294 ล้านบาทให้กระทรวง-เกษตรฯ
	37. การกำหนดให้จังหวัดสระบุรีเป็นแหล่งท่องเที่ยว (25/8/35)		/	
	38. มาตรการและแนวทางแก้ไขปัญหาคารขาดแคลนน้ำในเขตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา			
	39. การแก้ไขปัญหาราษฎรบุกรุก			

นโยบายรัฐบาล	การประชุมคณะรัฐมนตรี			หมายเหตุ
	เรื่อง	วาระ		
		เพื่อทราบ	เพื่อพิจารณา	
2. ปรับปรุงกฎหมายให้หน่วยงานของรัฐมีอำนาจ หน้าที่ แท้จริงที่จะกำกับดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการอนุรักษ์ฟื้นฟู และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ประชาสัมพันธ์ รณรงค์ให้ประชาชนตื่นตัว เพิ่มบทบาทภาคเอกชนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมกับรัฐ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ร่าง พรบ. แร่ (การแก้ไขปัญหาการทำนาเกลือในภาคอีสาน (14/5/34) 2. ร่าง พรฎ. กำหนดให้ผู้ประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งมาจคทะเลเบียนและขออนุญาต (2/7/34) 3. ร่างประกาศกระทรวงพาณิชย์เกี่ยวกับการห้ามส่งปลาทะเลสวยงามที่มีชีวิตเป็นสินค้าออก (6/8/34) 4. ร่างกฎกระทรวงออกตามความในพรบ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 เพื่อคุ้มครองสัตว์ป่าบางชนิดมิให้สูญพันธุ์ (20/8/34) 5. ร่าง พรบ. น้ำบาดาล (แก้ไขปัญหาวิกฤติการณ์น้ำบาดาลและแผ่นดินทรุดใน กทม.) (20/8/34) 6. ร่าง พรบ. ยกเลิก พรบ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2507 (12/11/34) 7. ร่าง พรฎ. ห้ามมิให้บุคคลใดครอบครองสัตว์น้ำบางชนิด (12/11/34) 8. การให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมประกาศกำหนดเขตพื้นที่ให้เป็นเขตสำหรับดำเนินการสำรวจ การทดลองการศึกษาหรือการวิจัยเกี่ยวกับแร่ (12/11/34) 9. หลักเกณฑ์การกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำภาคตะวันออก (19/11/34) 	/	/	

นโยบายรัฐบาล	การประชุมคณะรัฐมนตรี		หมายเหตุ	
	เรื่อง	วาระ		
		เพื่อทราบ		เพื่อพิจารณา
	10. ร่าง พรบ. สงวนป่า พ.ศ.... (17/12/34)			
	11. ร่าง พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. (7/1/35)		/	
	12. ร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการแก้ไขการบุกรุกที่ดินของรัฐ (28/1/35)		/	
	13. โครงการปกป้องป่าไม้เมืองไทยเพื่อเร่งรัดฟื้นฟูต้นน้ำลำธาร (รพต.) (4/2/35)		/	
	14. ร่าง พรบ. โรงงาน พ.ศ.... (17/2/35)		/	
	15. ร่าง พรบ. ชุมชนแออัด พ.ศ.... (25/2/35)		/	
	16. ร่างกฎกระทรวง ฉบับที่... พ.ศ.... ออกตามความใน พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 (กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจดทะเบียนเป็นองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ)		/	
	17. แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการโครงการปกป้องป่าไม้เมืองไทยเพื่อเร่งรัดฟื้นฟูต้นน้ำลำธาร		/	

นโยบายรัฐบาล	การประชุมคณะรัฐมนตรี		หมายเหตุ	
	เรื่อง	วาระ		
		เพื่อทราบ		เพื่อพิจารณา
<p>3. พัฒนาระบบบริหารจัดการด้านการสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยจัดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบอย่างครบวงจรทั้งในด้าน การวิจัยและการ กำหนดมาตรฐาน สิ่งแวดล้อมและด้าน กำกับให้มีการปฏิบัติตามมาตรฐาน อย่างจริงจัง ดำเนิน การจัดตั้งกองทุน เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิต โดย กำหนดให้ผู้มีส่วน ทำลายสิ่งแวดล้อม ต้องร่วมรับภาระ ในการจัดตั้ง กองทุนดังกล่าว</p>	<p>1. ร่าง พรบ. โอนอำนาจหน้าที่และ กิจการบริหารของสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการพลังงาน ไปเป็นของกรม ควบคุมมลพิษ กรมส่งเสริม คุณภาพสิ่งแวดล้อมและสำนักงาน นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม พ.ศ.</p> <p>2. รับทราบมติคณะกรรมการนโยบาย พลังงานแห่งชาติเรื่องการโอนเงิน จากกองทุนน้ำมันเชื้อเพลิงไปยัง กองทุนสิ่งแวดล้อม จำนวน 4,500 ล้านบาท</p> <p>3. การกำหนดภารกิจหลักของกรม ป่าไม้และโครงสร้างของกรมป่าไม้</p> <p>4. ข้อเสนอการปรับปรุงองค์กร สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (30/12/34)</p>	<p>/</p> <p>/</p> <p>/</p> <p>/</p>		

นโยบายรัฐบาล	การประชุมคณะรัฐมนตรี		หมายเหตุ	
	เรื่อง	วาระ		
		เพื่อทราบ		เพื่อพิจารณา
<p>4. เร่งรัดแก้ไข ปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่เป็นอันตรายต่อ สุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะปัญหามลภาวะในด้านน้ำ อากาศ เสียง การจำกัดสิ่งปฏิภูลและ กากของเสียของ ชุมชน โรงงาน อุตสาหกรรมและ สถานประกอบการ ธุรกิจต่าง ๆ ในกรณี สำคัญและจำเป็น รัฐจะเป็นผู้ดำเนินการแก้ไขปัญหามลภาวะของโรงงาน อุตสาหกรรมโดยให้ โรงงานที่มีส่วน ทำลายสิ่งแวดล้อม ต้องรับผิดชอบทางการเงินในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. รายงานผลการดำเนินงานเรื่อง ปัญหามลพิษในเขต กทม. และ ปริมณฑล (21/5/34) 2. โครงการเร่งด่วนเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำเสียในเขตชุมชนหนาแน่นของ กทม. (27/5/34) 3. โครงการสร้างระบบกำจัดน้ำเสีย รวมสุขสวัสดิ์ จังหวัดสมุทรปราการ (2/7/34) 4. การกำหนดพื้นที่และมาตรการ ควบคุมการทำนาเกลือจากน้ำเกลือ ได้ดิน (9/7/34) 5. การให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น รวบรวมจัดเก็บค่าธรรมเนียม ป้องกันน้ำท่วมและกำจัดน้ำเสียได้ (9/7/34) 6. โครงการป้องกันน้ำท่วมและกำจัด น้ำเสียในเขตชั้นใน กทม. (9/7/34) 	/	/	<p>จำนวน 2,059 ล้านบาท โดยเป็นเงินอุดหนุนจากรัฐบาลและงบประมาณของ กทม. ฝ่ายละ 442.685 ล้านบาท และเงินกู้จากธนาคารโลก 1,173.630 ล้านบาท</p>

นโยบายรัฐบาล	การประชุมคณะรัฐมนตรี		หมายเหตุ
	เรื่อง	วาระ	
		เพื่อ ทราบ	
7. ผลการตรวจสอบคุณภาพน้ำบริเวณที่เกิดเหตุการณ์ท่าเรือแห่งประเทศไทย (23/7/34)	/		
8. ผลการดำเนินการทางมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการติดตั้งอุปกรณ์กำจัดมลพิษทางอากาศจากไอเสียรถยนต์ (20/8/34)	/		
9. ผลการดำเนินการทางมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการติดตั้งอุปกรณ์กำจัดมลพิษทางอากาศจากไอเสียรถยนต์ (20/8/34)	/		
10. แผนงานโครงการในการจัดวางระบบบำบัดน้ำเสียหลายระบบการกำจัดขยะมูลฝอยของ กทม. (20/8/34)		/	ให้กรมโยธาธิการ แปรรูปมติเพื่อ น้ำเสีย 299.8 ล้านบาท และ ซื้อรถขยะ 46.5 ล้านบาท
11. รายงานความคืบหน้าในการดำเนินโครงการเร่งด่วนเพื่อแก้ไขปัญหา มลพิษทางน้ำ อากาศ และเสียง (27/8/34)	/	/	
12. การปรับปรุงคุณภาพน้ำมันเชื้อเพลิง (11/8/35)			
13. รายงานความคืบหน้าในการดำเนินโครงการเร่งด่วนเพื่อแก้ไขปัญหา น้ำเน่าเสียในเขตชุมชนหนาแน่นของ กทม. (27/8/34)			
14. รายงานวิธีการและมาตรการแก้ไข ปัญหาการทิ้งขยะมูลฝอยของ กทม. (24/9/34)			

นโยบายรัฐบาล	การประชุมคณะรัฐมนตรี		หมายเหตุ	
	เรื่อง	วาระ		
		เพื่อทราบ		เพื่อพิจารณา
	15. รายงานการดำเนินการทางโครงการเร่งด่วนเพื่อแก้ไขปัญหาหน้าเสาเสียในเขตชุมชนหนาแน่นของ กทม. (8/10/34, 29/10/34, 24/12/34 14/1/35, 25/2/35)	/		
	16. มาตรการระยะสั้นและระยะยาวเพื่อแก้ไขปัญหาแม่น้ำเจ้าพระยาหน้าเสาเสีย		/	
	17. ข้อเสนอของคณะอนุกรรมการนโยบายปิโตรเลียมเรื่องน้ำมันเบนซินไร้สารตะกั่ว		/	
	18. การดำเนินงานของกระทรวงอุตสาหกรรมกรณีน้ำเสียจากโรงงานน้ำตาลและโรงงานไม้อัดทำให้น้ำในลำน้ำพองเน่าเสีย	/		
	19. รายงานของกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับแม่น้ำป่าสักเน่า	/		
	20. โครงการเร่งด่วนฟื้นฟูบูรณะเมืองพัทยาโดยเฉพาะโครงการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียเมืองพัทยา (18/8/35)		/	

นโยบายรัฐบาล	การประชุมคณะรัฐมนตรี		หมายเหตุ	
	เรื่อง	วาระ		
		เพื่อทราบ		เพื่อพิจารณา
5. ป้องกันอันตรายจากสารพิษและวัตถุอันตรายโดยปรับปรุงระบบควบคุมตั้งแต่การขนส่ง การเก็บรักษา การใช้และการกำจัด รวมทั้งเร่งรัดให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด และรณรงค์ให้ชุมชนและองค์กรเอกชนมีบทบาทร่วมในการควบคุม	<ol style="list-style-type: none"> 1. ปัญหาสารพิษที่การทำเรือแห่งประเทศไทย (23/07/34) 2. มติคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเรื่อง มาตรการจัดการเคมีภัณฑ์และควบคุมกากเคมีภัณฑ์บริเวณท่าเรือ (16/4/34) 3. สารเคมีตกค้างที่ท่าเรือคลองเตย (19/3/34) 4. รายงานผลการดำเนินการทางมติคณะรัฐมนตรีเรื่อง กรณีประเทศไทยจะเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายและการกำจัดของเสียที่เป็นอันตรายข้ามแดน 	/	/	

ภาคผนวกที่ 5
รายชื่อกฎหมายทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ออกในสมัยรัฐบาลอานันท์

ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	หน่วยงานรับผิดชอบ
1	พรบ. จัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2534	กระทรวงเกษตรฯ
2	พรบ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535	กระทรวงเกษตรฯ
3	พรบ. สวนป่า พ.ศ. 2535	กระทรวงเกษตรฯ
4	พรบ. พันธุ์พืช (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535	กระทรวงเกษตรฯ
5	พรบ. การขนส่งทางบก (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2535 (วัตถุประสงค์ต่อจิตและประสาท)	กระทรวงคมนาคม
6	พรบ. การขนส่งทางบก (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2535	กระทรวงคมนาคม
7	พรบ. การเดินเรือในน่านน้ำไทย (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2535 (วัตถุประสงค์ราย, การได้รับอนุญาตให้ล่องลำน่านน้ำ)	กระทรวงคมนาคม
8	พรบ. อาคารชุด (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2534	กระทรวงมหาดไทย
9	พรบ. การผังเมือง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535	กระทรวงมหาดไทย
10	พรบ. รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย ของบ้านเมือง พ.ศ. 2535	กระทรวงมหาดไทย
11	พรบ. จราจรทางบก (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2535 (มลพิษทางอากาศและเสียง)	กระทรวงมหาดไทย
12	พรบ. โอนอำนาจหน้าที่และกิจการบริหารของสำนักงาน คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงานไปเป็นของกรมควบคุมมลพิษ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสำนักนโยบายและ แผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและ สิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535	กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ
13	พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535	กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ
14	พรบ. วัตถุประสงค์ต่อจิตและประสาท (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535	กระทรวงสาธารณสุข
15	พรบ. คุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ. 2535	กระทรวงสาธารณสุข
16	พรบ. แร่ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2534 (การขุดเจาะน้ำเกลือ ใต้ดิน)	กระทรวงอุตสาหกรรม
17	พรบ. วัตถุประสงค์ราย พ.ศ. 2535	กระทรวงอุตสาหกรรม

ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	หน่วยงานรับผิดชอบ
18	พรบ. น้ำบาดาล (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535	กระทรวงอุตสาหกรรม
19	พรบ. โรงงาน พ.ศ. 2535	กระทรวงอุตสาหกรรม
20	พรฎ. กำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่จะเวนคืนในท้องที่ ต. บางกระเจ้า ต. บางกอบัว ต. บางยอ ต. บางน้ำผึ้ง ต. บางกระสอบ และ ต. ทรงคนอง อ. พระประแดง จ. สมุทรปราการ พ.ศ. 2534 (โครงการสวนกลางมหานคร)	สำนักงานกฤษฎีกา
21	พรฎ. กำหนดเขตที่ดินในอำเภอจังหวัดให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน พ.ศ. 2534 จำนวน 19 ฉบับ	กระทรวงเกษตรฯ
22	พรฎ. กำหนดให้ผู้มีอาชีพในการประมง การค้าสินค้าสัตว์น้ำ ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ และอุตสาหกรรมสัตว์ มาจดทะเบียนตาม พรบ. การประมง พ.ศ. 2490 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2534	กระทรวงเกษตรฯ
23	พรฎ. ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. 2534 จำนวน 2 ฉบับ	กระทรวงเกษตรฯ
24	พรฎ. กำหนดเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. 2534 จำนวน 2 ฉบับ	กระทรวงเกษตรฯ
25	พรฎ. กำหนดบริเวณที่ดินให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2534 (จำนวน 12 ฉบับ)	กระทรวงเกษตรฯ
26	พรฎ. ให้ใช้ พรบ. ควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 บังคับในเขตสุขาภิบาลบางแห่ง พ.ศ. 2534 (จำนวน 3 ฉบับ)	กระทรวงมหาดไทย
27	พรฎ. ให้ใช้ พรบ. ควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 บังคับในท้องที่บางแห่ง พ.ศ. 2534 (จำนวน 39 ฉบับ)	กระทรวงมหาดไทย
28	พรฎ. แบ่งส่วนราชการกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535	กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ
29	พรฎ. แบ่งส่วนราชการสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม	กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ
30	พรฎ. แบ่งส่วนราชการกรมควบคุมมลพิษ กระทรวง-วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการพลังงาน พ.ศ. 2535	กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ
31	พรฎ. กำหนดให้ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมน้ำมันเครื่อง สำหรับเครื่องยนต์เบนซินสองจังหวะต้องเป็นไปตามมาตรฐาน พ.ศ. 2534	

ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	หน่วยงานรับผิดชอบ
32	กฎกระทรวง ฉบับที่... (พ.ศ. 2534) ออกตามความใน พรบ. ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 (ให้เพิกถอนป่าในท้องที่ออกจากการเป็นป่าสงวนแห่งชาติ) จำนวน 5 ฉบับ	กระทรวงเกษตรฯ
33	กฎกระทรวง ฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2534) ออกตามความใน พรบ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 (กำหนดให้สัตว์ป่าบางชนิดเป็นสัตว์คุ้มครอง)	กระทรวงเกษตรฯ
34	กฎกระทรวง ฉบับที่ 29 (พ.ศ. 2534) ออกตามความใน พรบ. โรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 (ปรับปรุงวิธีการปฏิบัติการเกี่ยวกับการส่งสัตว์และซากสัตว์ไปจำหน่ายต่างประเทศ)	กระทรวงเกษตรฯ
35	กฎกระทรวง ฉบับที่... (พ.ศ. 2534) ออกตามความใน พรบ. ชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 (จำนวน 17 ฉบับ)	กระทรวงเกษตรฯ
36	กฎกระทรวง ฉบับที่... (พ.ศ. 2534) ออกตามความใน พรบ. การผังเมือง พ.ศ. 2518 (จำนวน 12 ฉบับ)	กระทรวงมหาดไทย
37	กฎกระทรวง ฉบับที่... (พ.ศ. 2534) ออกตามความใน พรบ. ควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 (จำนวน 6 ฉบับ)	กระทรวงมหาดไทย
38	กฎกระทรวง ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2535) ออกตามความใน ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 28 ลงวันที่ 29 ธันวาคม 2514 (กำหนดลักษณะของกิจการบรรจุก๊าซลงในกระป๋องก๊าซเพื่อให้เกิดความปลอดภัย)	
39	กฎกระทรวง ฉบับที่ 19 (พ.ศ. 2534) ออกตามความใน พรบ. วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 (ให้ผู้รับใบอนุญาตนำเข้าต่อวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 3 หรือประเภท 4 ต้องยื่นใบแจ้งการนำเข้าก่อนการนำเข้า)	กระทรวงสาธารณสุข
40	ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการแก้ไขปัญหาคารบูกrukที่ดินของรัฐ พ.ศ. 2535	สำนักนายกรัฐมนตรี

รหัสเอกสารวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
สถาบันนโยบายศึกษา

รหัส	ลส. 000	นโยบายศึกษา
	ลส. 100	เอกสารการสัมมนาหรือการประชุมทางวิชาการ
	ลส. 200	ระบบราชการและภาครัฐบาล
	ลส. 300	การบริหารการคลัง
	ลส. 400	งบประมาณแผ่นดิน
	ลส. 500	ภาษีอากรและรายได้รัฐบาล
	ลส. 600	หนี้สาธารณะ
	ลส. 700	การคลังท้องถิ่น
	ลส. 800	รัฐวิสาหกิจ
	ลส. 900	มติสำคัญของคณะรัฐมนตรีว่าด้วยเศรษฐกิจ

รายชื่อหนังสือและเอกสารวิชาการที่จัดพิมพ์แล้ว
โครงการสำนักวิจัยและวิเคราะห์งบประมาณฝ่ายนิติบัญญัติ
สถาบันนโยบายศึกษา

ก. หนังสือ

1. รังสรรค์ ณะพรพันธุ์ และกัลยา อุดมวิทิต (บรรณาธิการ)
มติสำคัญของคนะรัฐมนตรีว่าด้วยเศรษฐกิจ
ยุครัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
(สิงหาคม 2531-กุมภาพันธ์ 2534)
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มกราคม 2536
2. รังสรรค์ ณะพรพันธุ์ และวิมลรัตน์ สุขเจริญ
การเปลี่ยนแปลงกฎหมายและมาตรการการคลัง
ยุครัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
(สิงหาคม 2531-กุมภาพันธ์ 2534)
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีนาคม 2536
3. รังสรรค์ ณะพรพันธุ์ และวิมลรัตน์ สุขเจริญ
การเปลี่ยนแปลงกฎหมายและมาตรการการคลัง
ยุครัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน
(มีนาคม 2534-พฤษภาคม 2535)
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กุมภาพันธ์ 2536

ข. เอกสารวิชาการ

เอกสารวิชาการหมายเลข	101	นโยบายการคลังของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2529-2535 ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์
เอกสารวิชาการหมายเลข	102	งบประมาณแผ่นดิน 2535 : บทวิเคราะห์ งบประมาณรายจ่าย อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ
เอกสารวิชาการหมายเลข	103	งบประมาณแผ่นดิน 2535 : โครงสร้างและ นโยบายรายได้ ศุภรัตน์ ควิวัฒน์กุล
เอกสารวิชาการหมายเลข	201	ลำดับเหตุการณ์สำคัญของเศรษฐกิจไทย มกราคม-พฤษภาคม 2535 จารุวรรณ เรืองจ้อย
เอกสารวิชาการหมายเลข	202	ลำดับเหตุการณ์สำคัญของเศรษฐกิจไทย มิถุนายน-กันยายน 2535 บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ
เอกสารวิชาการหมายเลข	301	มติสำคัญของคณะรัฐมนตรีว่าด้วยเศรษฐกิจ มกราคม-พฤษภาคม 2535
เอกสารวิชาการหมายเลข	401	การเปลี่ยนแปลงกฎหมายและมาตรการทางการคลัง มกราคม-พฤษภาคม 2535 วิมลรัตน์ สุขเจริญ
เอกสารวิชาการหมายเลข	501	รัฐวิสาหกิจยุครัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน (มีนาคม 2534 - เมษายน 2535) : บริษัท การบินไทย จำกัด บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ

- เอกสารวิชาการหมายเลข 502 รัฐวิสาหกิจยุครัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน
(มีนาคม 2534 - เมษายน 2535)
รัฐวิสาหกิจด้านเกษตรกรรม
จิตติมา คุปตานนท์
บัณฑิต จันทรโรจนกิจ
สมศรี ฉัตรสกุลวิไล
- เอกสารวิชาการหมายเลข 503 รัฐวิสาหกิจยุครัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน
(มีนาคม 2534 - เมษายน 2535)
รัฐวิสาหกิจด้านการขนส่งและคมนาคม
จิตติมา คุปตานนท์
บัณฑิต จันทรโรจนกิจ
วิมลรัตน์ สุขเจริญ
สมศรี ฉัตรสกุลวิไล
- เอกสารวิชาการหมายเลข 601 ภาชีอากรในยุครัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน
(มีนาคม 2534 - เมษายน 2535)
จิตติมา คุปตานนท์
- เอกสารวิชาการหมายเลข 801 ภาครัฐบาลในยุครัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน
(มีนาคม 2534 - เมษายน 2535)
วิมลรัตน์ สุขเจริญ

สถาบันนโยบายศึกษา

ที่อยู่ 1041 ชั้น 3 ถนนพหลโยธิน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400
โทรศัพท์ 270-1015 270-1016
271-4838 271-4339
โทรสาร 271-4842

พิมพ์ที่
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
โทร. 224-1350 FAX 223-7358
พิมพ์ที่เลขที่ อรณี อินทรสุทธิ

2 5 3 6

